

Zámezí

#4
/ 2019

časopis Literární dílny při Škole zotavení

LITERATURA

Jan Popela
David Ašenbryl...

RAJÓN

Humor a feminismus
rozhovor s Janou Pakočkou

PRŮZORY

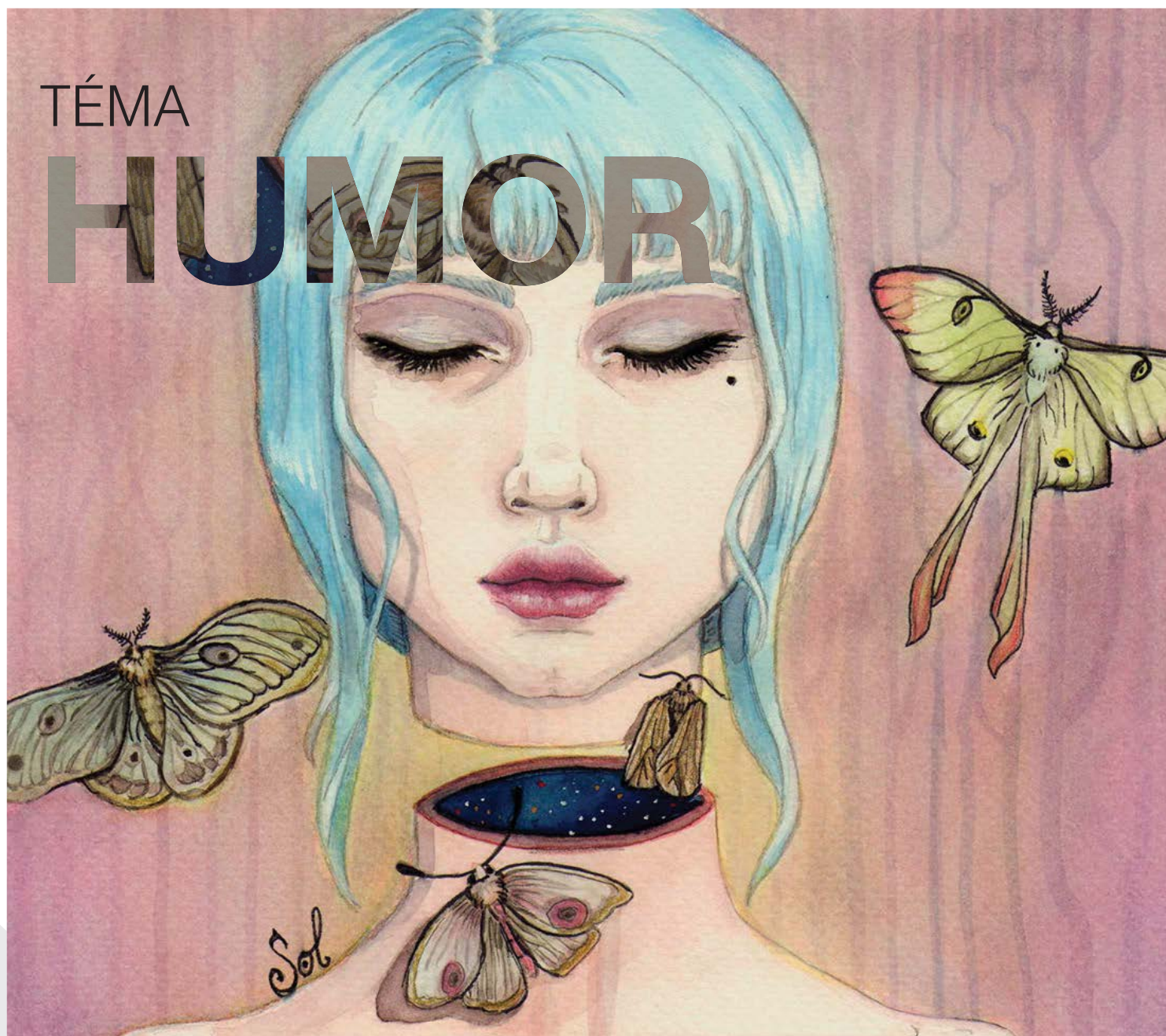
Tereza Saxlová
Tereza Lehečka

KONTEXT

Armando Liccardo
(d'iosenzanome)

TÉMA

HUMOR

Zámezí #4

časopis Literární dílny při Škole zotavení

Editorial

O mně se všeobecně ví, že jsem člověk, který má rád ve věcech pořádek.

Mám rád jasnou řeč a stručný význam, naopak už mě moc nezajímá smysl, což platí i pro smysl pro humor. Podle mnohých jsem velmi vtipný, ale když žertují druzí, ztrácím se. Neumím se v tu správnou chvíli zasmát, sám sobě už vůbec ne. Nemám rád žerty, ztrácím se v sarkasmech a ironiích. Právě proto mě ale humor zároveň fascinuje – podobně jako francouzského básníka André Bretona, který sestavil svoji slavnou Antologii černého humoru, aniž by sám byl něčím vtipný. Já samozřejmě nejsem Breton, abych něco sestavoval. A vtipný být umím, i když většinou nezáměrně. Musím se přiznat, že to byl můj nápad, abychom humoru věnovali celé toto číslo našeho časopisu. Pokud se nebudete smát, nezoufejte – já jsem se taky nesmál. Není se za co stydět. Nové číslo Zámezí vám každopádně nabídne pohled na humor jako zbraň v boji proti smutku a životním těžkostem, ale zároveň i svého druhu zdroj smutku a životních těžkostí. Dozvíte se, jak humor souvisí (respektive může souviset) s feminismem, poezií, depresemi nebo úzkostmi. A pokud v tom nakonec budete mít jenom zmatek, je všechno v pořádku. Právě to je totiž autentická chuť tohoto světa, který je tak humorný, až je někdy úmorný. Pokud se ani teď nesmějete, nemějte mi to za zlé, napište nám o tom, čím vás máme rozesmát příště.

**Vážené čtenářky, vážení čtenáři,
inspirativní čtení vám přeje**

Jan Jiří Novák

Kontext

Krutý pohled
bezejmenného boha

12 otázek pro Armanda Liccarda (D'IOSENZANOME)

Tomáš Vaněk

.....

Jedná se vždy o velké potěšení, když někoho najdete na internetu, tím více, je-li to skutečný člověk. Jak můžete vidět ze způsobu, kterým kladu otázky, zůstává vždy dost prostoru pro nedorozumění, ovšem znepokojivé vize Armanda Liccarda jsou tady v Zámezí a vy si k nim můžete najít vlastní cestu.

.....

I. První otázkou by bylo asi to, jak ses k umění dostal... Jaký drajv stojí za tím, že jsi začal malovat?

Nakolik si sám sebe pamatuju, vždycky jsem rád kreslil, maloval a psal. Myslím si, že jsem začal velmi brzy, a to kreslením zvířat, jejich kopírováním ze svazků staré velké Encyklopedie, kterou měli doma rodiče. Nevím proč, to je ten typ věcí, u kterých nevíte, prostě je děláte, a to je vše. Máte pocit, že vás něco nutí je dělat, a cítíte se při nich dobře. Potom se to s přibývajícimi léty stalo potřebou, musím kreslit, malovat a psát. Musím dostat na papír, co je uvnitř mě, abych to lépe viděl, abych do těch vnitřních věcí vstoupil. Zřejmě právě to mě vede k tomu, abych hodně kreslil, dostává mě to do transu. Chci být v tom stavu, je to jako droga, jako bych byl drogově závislý a sháněl dávku. Chci a musím to dělat, protože jsem tím procesem, který ničí čistý papír, aby vytvořil něco jiného. A já chci ten proces pocítit a znát.

II. Je pro tebe důležité, jaký význam získává tvé umění v duši diváka?

Má práce je tu v první řadě pro mě, je to práce, kterou dělám na sobě, pro sebe, v sobě a ze sebe. Je mým Klíčem. Podobá se magnetu, který přitahuje nebo odpuzuje duši toho, kdo se na ni dívá. A tento moment přináší vibrace, které rád poznávám. Zjistil jsem, že je pro mě velmi zajímavé vědět, jaké pocity může mé dílo vyvolávat v druhém člověku, protože jsou obvykle rozdílné od těch mých. Představují více možností, které rád zkoumám. Je to způsob, jakým se dozvídám více o duši obecně, ale také o své vlastní. Někdy tam lidé nacházejí odkaz na něco, co čtou, k písni, kterou si oblíbili, k něčemu, co jsem já sám neznal. Poprosím je, aby mi k tomu řekli víc, takže se dozvídám něco nového, a to mi svým způsobem může otevírat obzory, kterých jsem si nebyl vědom. Přejde mi to magické. A velmi silné.

III. Občas pracuješ s křesťanskou obrazností. Křesťanství je také náboženstvím zmučených. Zobrazuješ lidi, kteří na tom nejsou nejlépe, nejsou integrovanými lidskými bytostmi se svobodnou vůlí, spíš jsou jen součástí světa a nemají suverenitu. Jsou roztrháni vnitřními i vnějšími silami... Spatřuješ ve svém zvláštním světě nějakou spiritualitu? Je možné, aby měly tyto postavy naději na lepší časy?

Vnímám, že jsem plný Ducha, můj svět je plný Magie, plný sil, a občas všechno tohle na sebe bere tvar, symbolický obraz, a ten může pocházet z křesťanského náboženství nebo z jiných mystik a filosofických systémů (v mé práci je možno spatřit, když to člověk dovede, buddhismus, šamanismus, alchymii, kabalou, magii atd.). Řekl bych, že (volně) čerpám z křesťanské obraznosti vzhledem k tomu, že jsem vyrůstal v křesťanské rodině. A tak jsem samozřejmě s křesťanskými symboly lépe a do větší hloubky obeznámen, protože byly součástí mého života odnepaměti. Čerpám ovšem i mnoho jiných symbolů z různých typů náboženských nebo filosofických hnutí. A co se týče toho nedobrého stavu postav na mých portrétech, rád bych dodal, že pro mě je ten stav skutečně krásný, jsou zkrátka v dobré kondici. Podobně jako romantik miluje ruiny, já miluju zruinované výrazy, protože více vypovídají a jsou hlubší. Zanechávají silnější stopu v srdci, v těle a v duši těch, kdo se na ně dívají, nebo k nim promlouvají.

IV. Zmučení lidé obvykle zabírají na tvých obrazech spoustu místa. Není tu mnoho prostoru pro vzduch, přírodu a další věci. Občas to vypadá, jako by byli pod nějakým mikroskopem, který ovšem opět není nijak zobrazován. Je to síla tvých myšlenek, co je činí tak nešťastnými, nebo je to nějaká jiná síla?

To je velmi zajímavé. Řekl bych, že to je pocit, který může má práce zanechávat v divákovi. Upřímně, nějaký nedostatek vzduchu tam nevnímám. Pokud například kreslím obličej, jdu do každé části té kresby, kreslím oko, vstupuju do něj zornicí, do hlavy, dolů hrdlem a ještě níže, hluboko dovnitř všeho, co není ani na tom papíře nakreslené. Toto ne-místo se stává chrámem, horou, řekou, lesem a krajinou plnou dalších tajných míst k objevování, a já jsem uvnitř toho a zároveň i venku. Příroda je téměř vždy součástí, ne ve své nejběžnější formě, ale prostřednictvím hmyzu, plazů, housenek, mūr a listů. Takže uzavřený prostor papíru, který je úplně zabrán obličejem, je jen takovým trikem, který nutí diváka jít naplno do toho portrétu a za něj. A otevřená ústa, nějaké říznutí a zranění, nebo ústní dutina, která vychází z krku, to jsou všechno prahy. Také nevidím své portréty jako nešťastné, nebo přinejmenším ne vždy, řekl bych možná melancholické. Mnoho z nich má extatické nebo velmi soustředěné výrazy, a tento kontrast s jejich zmučenými nebo znetvořenými obličejí vytváří elektrický obvod, který dojíká mé srdce a mou duši, a doufám že i mysl, duši a srdce diváka.

V. Oči... Obvykle oči nejsou na svém místě. Proč?

Myslím si, že tímto způsobem zvu diváka k odlišným způsobům vidění, k jiným úhlům pohledu. Rád přemísťuji a poškozují, protože je to, jako bych tím zvládal rozumět něčemu, co je v pozadí. Cokoliv bizarního a divného navíc pošťuchuje duši, a do jisté míry ji nutí vidět víc. Je to, jako když vidíš mrtvé tělo, nebo tělo po autonehodě, instinktivně zavřeš oči, ale pak je zase otevřeš, abys lépe viděl. Hrůza totiž odpuzuje, ale ještě víc přitahuje, rozněcuje. Říká se ovšem, že oči jsou zrcadlem duše, takže když je vidíš, díváš se také sám na sebe. Přemístěné oko tě potom vyzývá k tomu, abys i na sebe hleděl jiným způsobem. Je to pozvání k tomu, znát sám sebe lépe a nahlédnout se z mnoha úhlů pohledu (γνώσι σεαυτόν, γνώσι σεαυτόν).

VI. Ovlivnila tě nějaká díla z historie umění? Například Andaluský pes nebo práce Salvadora Dalího... Považuješ svou obraznost za surrealistickou?

Ale jistě. Ačkoliv nemohu říct, že bych byl přímo ovlivněn zrovna Dalího prací, mohu s určitostí tvrdit, že všechno výtvarné umění, které mám rád, mě nějakým způsobem ovlivňuje, stejně tak jako hudba, poezie a romány. Umělecký styl, který mě jako první doslova omráčil, bylo hnutí vídeňského akcionismu. Co tito vídeňští umělci dělali se svými těly, bylo neuvěřitelné, a já to možná do nějaké míry také dělám, a to ve svých malbách. Opravdu nerad dávám věcem jména, nemám rád ohraničování a nálepkování, radši splývám s chaosem. Někdo považuje má díla za surrealistická, jiní je nazývají temnými, nebo bizarními a groteskními. Někteří to označují jako zombie-expressionismus. A myslím, že má díla jsou vším z toho, anebo ničím.

VII. Lidé na tvých obrazech nejsou zrovna plní života. Ačkoliv obvykle nejsou mrtví, tyto výjevy připomínají pitvu. Těla jsou roztrhaná, mají odříznuté kusy masa nebo vyříznuté oči, někdy jsou dokonce plná červů. Proč tato „nemrtvá“ poezie smrti?

Zdá se mi, že je to něco jako snový stav, mezistav. Jsi v ne-místě a ne-čase, v cizím a děsivém nevědomí, jsi pod vlivem svých nejnvnitřnějších sil, které se zjevují

na povrchu v podobě obrazů ze snů nebo nočních můr. Je to jako alchymický proces, ve kterém se transformují stavy, myšlenky, symboly i pocity. Tyto proměny s sebou nesou v průběhu procesu jejich modifikace skryté významy, velké poklady a klíče k jiným místům a myšlenkovým stavům. Tento přechodový stav je pro mě velmi důležitý, protože ze snů a nočních můr čerpám skoro všechnu svou inspiraci. Jak už jsem prozradil, mé dílo je pro mě určitým mapováním a objevováním vnitřních částí, takže to pro mě nejsou jen portréty nějakých zombií nebo napůl mrtvých lidí. Červi a housenky kupříkladu jsou symbolem těchto proměn, červi transformují tělo tím, že ho požírají, z housenky se stává můra nebo motýl. Skarabeové jsou spojováni s egyptským bohem Cheprerem a vším, co symbolizuje. Řekl bych, že obrazy s pochmurnými výjevy s tematikou smrti v mém díle, stejně jako v mých snech, jsou jen jiskrou, která ve mně něco rozněcuje a zve mě do větších hloubek.

VIII. Jakou techniku při malbě používáš?

Prošel jsem si mnoha formami, dělal jsem fotomanipulaci, kresbu inkoustem, akryl, vodovky, uhel, kresbu tužkou, a v mnoha případech jsem je i kombinoval. V posledních letech jsem se oddal kreslení, takže používám tužky, uhly, gumu a podobné věci. Když vidím ve snech nebo při meditaci obličej, zkusím ho replikovat pomocí počítačového 3D softwaru a Photoshopu, abych měl hned zpočátku realističtější výrazy, světla a stíny. Někdy se pokouším najít fotku, která je v nějakém smyslu podobná tomu, co jsem viděl, nebo si přinejmenším pořídím fotku manželky, která ostatně byla k mnoha mým kresbám modelem. Pak začnu skicovat na papír, případně používám rastrovou metodu, poté deformuji výraz, přemísťuji oči, udělám zranění, odřizu kůži a přehnu ji, a tak dál. Jakmile jsou hotové linie, přidávám detaily a další věci, které mi z toho vychází. Pak dodávám objem skrze světla a stíny, snažím se co nejlépe replikovat texturu kůže pomocí pečlivé kresby tužkou, protože čím reálnější je obličej, tím opravdovější a silnější bude i hrůza, kterou divák z jeho zranění a deformací pocítí.

IX. Potřebuješ nějaký zvláštní stav vědomí, abys mohl začít tvořit? Pracuješ na těchto obrazech pravidelně, nebo spíš v nějakém vytržení?

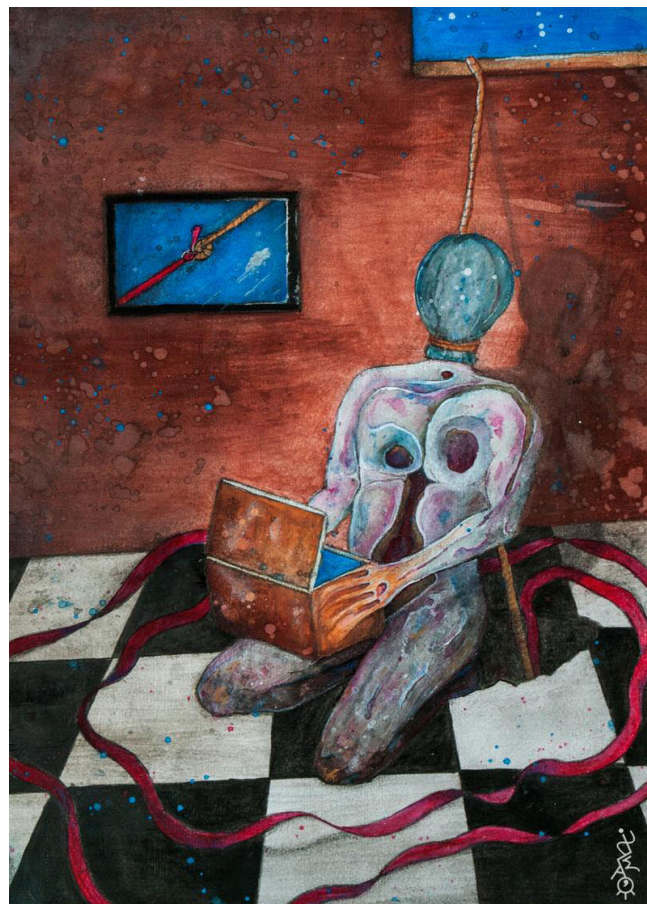
Pro mě je tvorba vždy rituálem, kreslím každý den. Pokusím se lépe vysvětlit, jak se to děje. Část mé mysli je neustále jinde. Tohle jiné místo neustále pulzuje, tlačí a tahá – myšlenky a obrazy vyvstávají a mizí. Je to tak, že neustále sním, i když jsem v práci nebo kdekoliv jinde. Mluvím s někým? I tehdy se část mé mysli-duše-srdce potuluje v nějakém temném koutku. Je to nepřetržitý tón, nepřetržitě chvění. Je to tu pořád, a točí se to kolem toho, co zrovna kreslím, ukazuje mi to více úhlů pohledu a více možností, nebo se najednou stane, že mě to udeří s něčím novým, s novým obličejem, takže si udělám skicu, abych s ním mohl začít, až skončím práci na kresbě, kterou právě dělám. Jindy mě obraz přepadne, zatímco čtu nebo píšu, anebo třeba při meditaci.

X. Jak přistupuješ k otázkám duševního zdraví? Navštívil jsi někdy nebo zamýšlel navštívit nějakého psychologa nebo psychiatra? Řekl bys, že je pro tebe (nebo obecně pro lidi) možné se uzdravit nebo dojít nějaké pomoci? Vidíš nějaký smysl v terapii (zranění)?

Otázky duševního zdraví mě fascinují, je jasné, že „normální“ pohled je pouze stavem věcí, vskutku „normální“ stav je jen jednou z možností. Nikdy jsem nenavštívil psychologa ani psychiatra a nevím, jestli kdy navštívím, mluvím hodně sám k sobě. Necítím se být nemocný, takže nemyslím, že bych potřeboval být léčen, nebo jsem přinejmenším sám sobě tak dobrým doktorem, že dalšího už nepotřebuju. Mám asi nějaká témata (a kdo nemá), ale mám je rád. Řekl bych, že umění může být ve všech svých formách mocným lékem. Asi mi pomáhá mé umění, je druhem terapie nebo léku, a bylo by úžasné, kdyby mohlo pomoci i někomu dalšímu tam venku.

XI. Můžeš se námi podělit o nějaký příběh ze svého života? Může to být něco, co tě přivedlo k umění, nebo něco o stavu meditace, psychospirituální krize nebo extáze. Nebo prostě jakýkoli příběh, který bys rád sdílel.

Moment z mého života, který mi teď přišel na mysl, se vztahuje ke všemu tomu času, který jsem strávil v nemocnici jako dítě. Mám genetickou nemoc jater, naštěstí ne takovou, která vás může zabít. Ale v té době nebyla tato nemoc v Itálii moc známá, byl jsem nejspíš jedním z prvních případů. Takže doktoři po spoustě vyšetření rozhodli, že zkusí experimentální léčbu, a to takovou, která se používá při onemocnění žloutenkou (což však nebyla má nemoc). Zeptali se mámy, jestli by s tím souhlasila. Rodiče s tím ale nesouhlasili, což mi nejspíš zachránilo život. Doktoři tak poslali vzorky mé krve do jiné, větší italské nemocnice a odtud (pokud si dobře pamatuju) do Německa. Výsledek zněl, že žádný typ žloutenky nemám. Má nemoc nebyla tak vážná, byla sice ze stejného typu genetických nemocí jater, ovšem méně problematická a nebezpečná než žloutenka. A skutečně jsem v pořádku. Myslím si, že čas, který jsem strávil v nemocnici, odběry krve, lékařská vyšetření, obličeje ostatních dětí a jejich utrpení... to vše hrálo důležitou roli v tom, jak přistupuju k životu a ke svému umění.

XII. Protože naším tématem je humor, možná by otázkou bylo, jestli se rád směješ? Jaký typ humoru by mohl být v budoucnu součástí tvé práce? Říká se, že nikdo, kdo čte Kafku a nesměje se přitom, mu nerozumí. Myslíš si něco podobného o svém umění?

Moc rád se směju, a ještě radši rozesmívám svoji ženu. Rád ze sebe dělám hlupáka, mluvím jako idiot, šaškuju, vytvářím nesmyslné písně nebo mluvím nesrozumitelnými slovy, jen proto, že jejich zvuk je nějak legrační. Ale všechno tohle dělám jakoby tajně, jen málo lidí zná toho klauna ve mně, jen pár šťastných, ha. Na své umění pohlížím vážně, ale zrovna tak vesele, jak jsem řekl, je mou mapou a klíčem a bla bla, ale má díla mě také rozesmívají, zvlášť když sleduju, jak se na ně dívají jiní. Kdybych se spolu s diváky svým dílům nezasmál, pak bych měl problém a ano, znamenalo by to, že sám sobě nerozumím.

.....

Kontext

D'IOSENZANOME

DEVIANART

www.deviantart.com/diosenzanome

ARMANDO LICCARDO

***d'iosenzanome** se narodil kdesi v temných komnatách svého vlastního těla, neznámo kdy, a rostl zamotaný v dítěti, chlapci a muži Armandu Liccardovi (narozeném 18. září 1982 v italské Neapoli), spolu s nímž tvoří stále samu sebe zkoumající bytost. Doktor archeologie (absolvoval univerzitu L'Orientale v Neapoli) kope zejména ve svých vlastních hlubinách, aby se ztratil v záhadách vlastního stínu a napsal příběh svého bytí.*

Milovník umění ve všech jeho formách, které se snaží prozkoumávat pomocí kresby, malby, fotografie a fotomanipulace, kde se uvnitř všechno hýbe, aby vyzvedlo z temných hlubin duševních moří strhující nestvůrnosti. Vždy nakloněný své vlastní propasti, uzavřený ve svých myšlenkách, oddává se někdy bizarním, groteskním, ohavným a děsuplným vizím.

Některé jeho práce byly vystaveny během uměleckých festivalů například v galerii San Francesco (Reggio Emilia, Itálie) nebo na Santa Cruz Horror fest (2018, Tenerife). Objevil se v časopisech jako Surreal Grotesque nebo The Horror Zine Magazine a účastnil se i jiných společných projektů. V roce 2012 potkal svou budoucí ženu, v roce 2014 opustili Itálii a odletěli začít nový život na Kanárské ostrovy, kde žijí dosud. Tady začal pracovat jako web developer pro jednu významnou společnost a všechnen svůj volný čas trávit sny, meditací a kresbou.

Rajón

ROZHOVOR

Foto / Jasmína Orlická

Humor a feminismus

Rozhovor Terezy Lehečky s Janou Pakočkou

O LITERATUŘE

T: Tvůj poslední příspěvek na blogu Vývařovna se týká knihy Jana Němce – Možnosti milostného románu. Mohla bys čtenářům přiblížit, proč tě tahle knížka dojímala a štvála zároveň?

T: /Shodou okolností jsem ten román taky četla a spíš mě štvál než dojímal (po přečtení jsem na chalupě dostala akutní gastritidu, náhoda?). Dojaly mě pasáže o vztahu prarodičů, projížďka autem po moravské krajině, to se asi shodneme. Jinak mi připadalo, jakoby mě autor neustále přesvědčoval o své literární, narcistní geni(t)alitě, jeho literární partnerka byla navíc omezená na svou krásu, prsatost a blondátost, a to mě trochu uráželo/

J: Myslím, že se shodneme – asi nejvíc z té knihy ční to, že je děsně sebestředná. Což nemusí být nutně špatně, myslím, že tak píše hodně autorů, ale někdy to funguje a někdy ne. Tady to je asi markantní právě v tom, že ta druhá hlavní postava je tak nějak neživotná. Čímž dává autorovi prostor z ní udělat hodně pasivní figurku. Jako reflexe prožitýho vztahu mi to tím pádem přišlo hodně do sebe zahleděný, i když pravděpodobně vždycky takovýchle příběhů budou jednostranný, což neznamená, že ostatní postavy zneživotníme.

No a možná ještě víc mě dráždila ta forma, která se i v rozhovorech a anotacích kasala tím, že se snaží být „fresh“ a reflektovat dobu, naše způsoby komunikace a tak dál. Jenže Němec je takovej staromilec, což skvěle fungovalo v jeho Dějinách světla (a právě v těch pasážích o prarodičích), ale tady to naráželo. Jakoby to psal padesátník, kterej si jako pomůcku přečetl nějaký články o mileniálech. Takže vlastně výslednej efekt pro mě byl komickej a v tý nabubřelý omáčce kolem mě sral.

T: Co ráda čteš, kromě Jana Němce? Máš i oblíbené ženské autorky?

J: Od Němce jsem četla jen Dějiny světla a Možnosti. Neřekla bych, že je to můj oblíbenej autor. Čtu různě,

náhodně, na doporučení. Mám ráda ženy-komičky, takže jsem nedávno přečetla memoáry Tiny Fey. Jedna z mých oblíbených autorek je sloupkařka Karley Sciortino, která začínala blogovat jen pár let přede mnou a její blog o sexu a životě Slutever získal během pár let kultovní status. Dneska Karley točí dokumenty pro Vice a píše sloupky pro americkéj Vogue, stala se takovou opravdovou Carrie ze Sexu ve městě pro mileniály. Píše skvěle, no a před pár lety vydala autobiografii, kterou jsem přečetla jedním dechem – o vyrůstání v americkém zapadákově v katolický rodině, přes skvotování v Londýně, po drahej život v NYC, na kterej si vydělávala jako domina nebo jako sugarbaby. Baví mě Elena Ferrante. Zasáhla mě Láska v době globálních klimatických změn od Pánka. V tuhle chvíli na střídačku listuju Hrabalovým a Sebraným spisama a memoáry Ivana Jonáka a do toho dočítám Probudím se na Šibuji. A přes Vánoce chci dát čerstvou nobelistku Olgu Tokarczukovou.

T: Existuje podle tebe něco jako „česká, angažovaná, ženská“ literatura, a pokud ano, která autorka by tohle splňovala? (Bianca Bellová asi ne, haha)

J: Vůbec nevím. Angažovaná ve smyslu feministická? Počítá se tam třeba Pavla Horáková? Počítají se tam autorky, které nepišou s vědomím angažovanosti (ať už to znamená cokoli)? Pravděpodobně bych sem zařadila Apolenu Rychlíkovou, která, tuším, chystá knihu sebraných reflexí dneška psanou převážně ženskými autorkami. Jinak vážně nevím a asi to není klíč, podle kterýho bych si vybírala četbu.

T: Myslíš si, že se v české literatuře objevují témata, která trápí ženy v našem věku (nerovnoprávnost pohlaví, rozpor mezi prací a rodinným životem, nerovnoměrnost platů v manažerských pozicích apod.)?

J: Jak říkám, nevím. Velkej vroubek za to, že jsem ještě nečetla Teorii podivnosti, tipuju, že tam současnou ženu najdu. A taky jsem zvědavá na memoáry Miřenky Čechové, tanečnice, úryvek z knížky, která brzo vyjde, je v první tištěné Heroine a hodně mě to navnadilo. Mimochodem, kolem dvanácti jsem četla dívčí romány z baletního prostředí.

O FEMIHUMORU

T: Myslíš si, že v českém kontextu existuje něco jako feministický humor?

J: Já moc nevím, jak si poradit s termínem feministický humor. Myslím, že obecně tady začíná být konečně víc žen-komiček. A ženské formáty, které jsou zábavné. Baví mě podcast Buchty. A myslím, že dobrý hub nezávislého humoru, kde najdete hodně holek s nejrůznějším typem svébytného humoru, jsou večery Don't call me Kotě, který se konají jednou měsíčně v Cafe Pragovka. Pořádá to standupistka a moderátorka Alex a baví mě tam skity Aleny Dolákové (která se nebojí ani tematizovat vlastní zkušenost se znásilněním, a podle reakce publika na to tady nejsme asi ready) nebo neskutečně energická Sabina Mladenová, která má flow, vtip a energii, kterou jsem dlouho neviděla a byla bych ráda, kdyby to bylo nakažlivý.

T: Čím se tento humor vyznačuje?

J: Holčičí humor je stejně jako klučičí, ale popisuje zkušenost tý konkrétní osoby. Humor nemá gender, basically jsme si před humorem všichni rovni, ale mám pocit, že ty nuance jsou ve schopnosti reflexe publika (tzv. před jakým publikem, kde a v jaký době se nacházíme), sama sebe, toho, co nás formuje, a citu pro timing – ať už jde o načasování pointy, nebo schopnosti rozeznat příležitosti pro vhodnost nebo nevhodnost určitého tématu, o kterým chceme mluvit. To funguje na obě strany – někdy je dobrý pustit se klidně do kontroverzního tématu a vybombit ho, někdy ne, těžko říct, to je, jako když se mě ptají na manuál na psaní. Co já vím, padesát procent cvik, padesát procent citlivost.

Příklad, který mě napadá, se vrací k Don't call me Kotě a mrazivému vtipu Aleny Dolákové, kde reflektuje svoji zkušenost se znásilněním. V tom stand-upu říká, že oběti znásilnění často tu zkušenost popisují tak, že se cítí špinavé, ale z její zkušenosti, kdy trávíte hodiny pod sprchou, abyste to ze sebe smyly, má spíš pocit, že jsou dokonale umyté. (Jo, to je samo o sobě polonablblá disciplína, reprodukovat psanou formou situační stand-up, haha).

No a teď – je to vtip, je hodně na hraně, je mrazivej, ale vy víte, kdo a z jaký pozice ho říká a proč. A teď si vem, že by to řekl třeba Miloš Čermák, to by bylo teda dost fópáčko.

Každopádně jinak sleduju převážně zahraniční komičky, který pak s nálepkou „feministickýho“ humoru pracujou. Doporučuju třeba italoameričanku s chorvatskými kořeny Teu Hacic, kterou najdete na Instagramu jako „Standup sucks“. Nebo „profesionální mileniálku“ Mary-Beth Barone. Plus samozřejmě etablovaný jména jako Ali Wong, Whitney Cumming nebo Jenny Slate. Jo a na Netflixu je pásmo Tiffany Haddish, která představuje svoje oblíbený standupistky „They Ready“. To je taky výborný.

T: Proč se podle tebe Václav Klaus ml. bojí feminismu a dalších –ismů?

J: Protože se jako my všichni bojí stáří, samoty a smrti. A pravděpodobně má pocit, že „udržení tradičních hodnot“ mu pomůže nad tímhle strachem zvítězit. Kdoví, třeba se po nocích koupe v krvi novorozenejch gayů.

Prostě – někdo za ten jeho xxxurvenej život může, žejo. Feministky, LGBTQplus lidé nebo ekologičtí aktivisti. Podle mojí teorie je dost dobře možný, až se oficiálně políbí první sezdaný pár stejného pohlaví, tak VKM dostane mrtvičku. Jejda, nestalo se to už? Nic ve zlým. Pardon, půjdu i tak do pekla, no.

Mimochodem, mě hlavně uráží jazyk, kterým mluví, jakou používá argumentaci a jak si nevidí do pusy (jo, peklo už je pro mě jistý, co).

T: Kdyby mělo slovo Bůh ženský tvar, jaký by byl? (Boha, Bůcha?)

J: Boha nebo taky Božena. V kanclu by jí říkali Bóža, nebo Božka. Pila by Božkov (ok, za tenhle humor bych měla odejít do předčasnýho důchodu humoru a už jen luštit křížovky).

O JÍDLE

T: Jaké jsou tvoje nejoblíbenější brambůrky? (značka, příchuť)

J: Sýrový koule z Lidlu!

T: Mohla bys našim čtenářům doporučit 3 české lidové jídelny, kam se nejraději vracíš?

J: Lidová jídelna Těšnov. Tam se vracím snad obden. Jinak víceméně mizí. A v centru je Restaurace Česká koruna, to je taková svěbytná fúze lidovky a restaurace a jedno z mála míst, kde se v centru Prahy najíte za normální ceny.

T: Co tě na jídelnách přitahuje kromě jídla?

J: Atmosféra, tácy, pozorování lidí, různých lidí, to se jen tak někde nevidí. Je mi tam dobře.

T: Sleduješ stránku Smažené sýry v ČR? Ptám se proto, že jsem pokaždé zklamaná z příliš pozitivních smažákových recenzí a nechápu, jak mohou být milovníci téhle české speciality tak nekritičtí.

J: Znáám! A dokonce znám autora/ku! A dokonce mám stejně jako on/a vytetovanéj smažák na ruce (já teda dál, haha). Upřímně to moc nesleduju, myslím ty recenze, vlastně mě nikdy moc recenze jídla nezajímaly, na rozdíl od knih nebo audiovizuální tvorby. Ovšem ve všem si to stejně nejradši ověřuju na vlastní pěst.

Mimochodem, když jde o smažák, taky nejsem kritická. Ale nasrat mě dokáže především nepřiměřená cena. Smažák má být lidovej junk, je to socialismus v trojobalu, nehodí se k němu žádný posh-makeover.

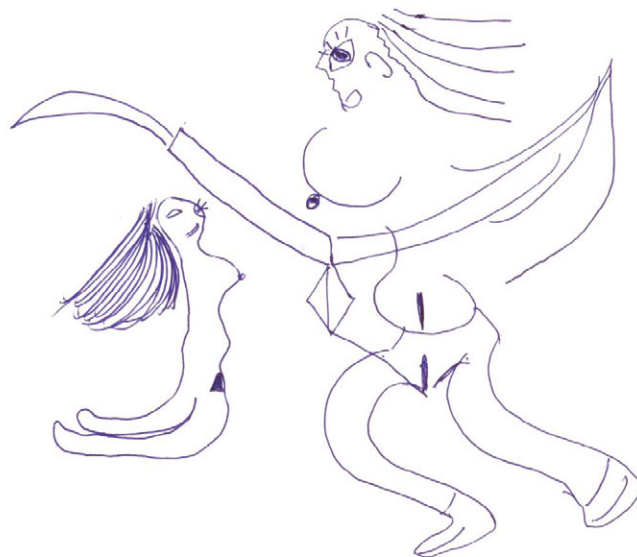
T: Když máš stres a nervy, spíš jíš, nebo nejíš? A jestli jíš, jíš co?

J: Jak kdy. Ale spíš kouřím. Hodně.

T: Jaký je tvůj největší jídelní guilty pleasure?

J: Konečně jsem přišla na to, že koncept guilty pleasure je blbost. Chci už mít jen pleasure. Za nic, co sním, se nestydím, to je naopak nezdravý. Nestydím se ani za to, co poslouchám, a tak dál. Je mi 33, už nemám čas na to se cítit provinile ani svalovat věci na druhý, to bych doporučila i VKM!

Díky za rozhovor!

Literatura

Poslední báseň Bruno Cieńciały

Jan Popela

*Malátnost. Můj odvěký nepřítel.
Jsem malátný po mamince a k tomu
možná i po dědovi z matčiny strany,
který mával na vlaky v Třebové,
než se stala ta nehoda.*

Nevím, jestli pro to existuje nějaká diagnóza, doktorka mi alespoň nic neřekla. Jen, že to prý je normální, někteří lidé jsou malátní, stejně jako někdo má špatný zrak a jiný zase křečové žíly. Svě si o tom myslela Karolína, moje první přítelkyně. Dnes vím, že by nám to stejně nedopadlo, ale stejně se nemůžu ubránit dojmu, že náš vztah skončil dlouho před lhůtou spotřeby. Byla to chvilková záležitost, afekt, řekl bych, jen už ani jeden z nás nedokázal překročit svůj stín a vrátit to zpět. Když mě prosila, abych jí něco řekl, že už to jinak nevydrží, ležel jsem zrovna důkladně zabalený do peřiny. Slunce mi příjemně svítilo na krk, tělo se bránilo vstávání křečí. Pevně jsem zavřel oči a v duchu si opakoval, že tohle teď nemůžu řešit.

Jsem malátný a život mi utíká jako ten starý opelichaný kocour, který se se mnou v garsonce nudil, a tak raději vzal roha. V misce pořád leží jeho granule, ani se na cestu nenajedl. Před chvílí odzvonilo poledne, stále ležím a přemýšlím, co se dalo udělat lépe. Nemyslím jenom na ni, ale i na všechny další. Ženské nohy mi poletují před očima jako neonové nápisy z noirových detektivek. Jean-

Paul kouří z plakátu, fouká mi to přímo do obličeje a směje se, že jsem s dívkami u konce s dechem.

Ozve se otravné zvonění telefonu.

„Co je s tebou, Bruno? Domlouváme se s klukama na večer, máš čas?“

„Já nevím, možná dneska radši beze mě.“

„Tak neblázni, koukej přijít. Radek přinese nové písničky.“

„Jo, tak já ještě uvidím.“

„Jo, vid' a doraž.“

Zahodím chcíplý telefon za hlavu a vysoukám se z těžkých peřin. Vzduch je studený, že by člověk raději lehl za kamna, to je přitom půlka léta. Promnu si slepené oči, snažím se nabrat sílu na všechny ty ranní až polední banality, ale táhne mě to ke dnu jako mnohokrát děravý člun. Obraz v zrcadle páchne depresí, zkouším ho rukávem přešetřit, profackovat, provonět, deodorant už jen nemocně sípe a v hlavě se mi pořád ozývá to naříkavé mňoukání. Vezmu do ruky trumpetu a zkusím jen tak zahrát pár tónů, abych ho přehlušil.

Tak zítra už to bude měsíc.

Kresba / Tereza Saxlová

Rozhrnu záclony a podívám se z okna, jak to na ulici crčí životem. Hrnek s černou kávou držím u prsou jako polnici, zakroužím s ním a čekám. Polknu poslední hořký doušek. Zbytky nadrceného paraleny se na dně přichytily jako prašivá semínka solných bylin. Rýpnu do usazeniny prstem a zkoumavě si ji prohlížím. Je to tak trochu, jako kdyby už nikdo nepočítal dny, svět bez kalendáře, bez nástěnných hodin, bez výročí a bez měsíčků.

Tahle čtvrt nemá ráda ospalé lidi. Musím se na ulici vyhýbat hladovým úředníkům, kteří v chůzi drží rovný směr, jako bych byl průhledný, možná jsou jenom nadrogovaní čerstvým vzduchem a denním světlem a nemyslí to zle. Děti na sebe křičí na zahrádkách kaváren a zřejmě by nejradši ze svých postýlek spustily revoluci, šoféři do toho z nudy vytrubují, aby tu spoušť popohnali a všechny ty kretény, co jedou moc pomalu nebo moc rychle, konečně vzal čert. Naštěstí je to jenom kousek do vršku, kde končí silnice a začíná něco jako park, jen méně stromů a více černých skládek.

„Mirku! Čičičí!“ křičím do křoví. Na stromě rezne cedule ... se trestá.

Není to poprvé, co se zaběhl. Dělá to proto, aby mě naštvál, to mi dal jasně najevo. Uteče pokaždé, když nemám vůbec chuť vystrkovat nos z domu, třeba bych jenom ležel a měl kocoura vedle sebe, pomazlil ho, ale on si myslí, že je lepší než já. Proplíží se oknem přes dvůr a po silnici nahoru sem do parku, válí se ve špíně, honí krysy, probírá odpadky, druží se s kočkami ze špatných ulic. Já mu to neberu, ale nemůžu ho nechat, aby se tady jen tak potuloval mezi kočkovitými vágusy a tahal mi domů breberky.

Naposledy utekl, když to skončilo s Karolínou. Měl ji rád, určitě raději než mě. Pokaždé když ke mně přišla, vyčistila mu misky, vyměnila vodu, nasypala nové granule, a ten prašivý kocour byl najednou docela spokojený, ukřivdění se o ni otíral a vrátil jako o život. Já, který ho krmím každý den, žádné díky nedostanu. Nedávno jsem ho chtěl pohladit, kocour mě drápnul do dlaně a z poličky drze koukal, co že s tím jako budu dělat. Je to hrozně nevděčný kocour.

„Mirku, koukej vylézt!“ křičím do křoví.

Po tom, co se s kocourem tak pobratřili, Karolína si nápadně povzdechla, sedla si vedle mě a spustila:

„Bruno, nemůžeš tady přeci jenom celé dny ležet a projídat peníze svých rodičů, měl bys něco dělat.“

Tuhle větu jsem vážně nenáviděl. Jako bych nesměl mít

chvíli klidu.

„Nech moje rodiče odpočívat v pokoji. Opomněla jsi, že studuju na významné univerzitě.“

„Kdy jsi, prosím tě, naposledy studoval? Zrovna ty bys v pětadvaceti už mohl mít tituly dva.“

„Kvaltování nesnáším a tituly ještě z nikoho mudrce neudělaly. Potřebuji o věcech přemýšlet, kromě toho mám i umělecké zájmy.“

„Teď mluvíš o kapele, nebo o svých básničkách?“

„Myslel jsem, že se ti líbily.“

„To ano, ale ... nejde jenom o tohle.“

Tak probíhaly ty naše debaty. Opakovala mi, že mě má ráda, ale že prý nemůže žít ve skleníku. Ptal jsem se jí, jestli chce žít jako všichni ostatní, to zase ne. Vzal jsem do ruky průvodce pro Římě, nalistoval jsem Pantheon, Fontánu di Trevi, Andělský hrad, ukazoval jsem na ty obrázky prstem a říkám jí, Kájo, podívej, všechno už bylo objeveno, všechno už bylo řečeno, copak na nás zbývá jenom to všechno opakovat? Copak nemůžeme mít něco jiného, něco, co bude jenom naše?

Ale ani to nepomohlo, ležela pak vedle mě na posteli celá vážná a zamlklá, jako by se ocitla sama někde daleko v neznámém hnědouhelném regionu a čekala tam, až pomalu skončí svět. Říkám jí, Kájo, já tě mám taky rád, nebuď smutná, vždyť se spolu máme dobře, podívej, já ti něco přečtu, a předčítal jsem jí ty svoje básně, pak i Nezvala a Pabla Nerudu a našeho Honzu, to nejlepší, co jsem znal, než se trochu rozveselila.

Když nad tím přemýšlím, mohlo mě napadnout, že to takhle nebude fungovat navždy.

„Mirku, vylez, nebavíš mě už,“ zakřičím a mrštím kámen do křoví, abych slovům dodal důraz a třeba i toho zpropadeného kocoura trefil do hlavy. Jenže kromě vzdáleného burácení motorů není slyšet ani živáčka. Jen tiché úpění marnosti, která dýchá na záda všem bloudícím a nezaměstnaným.

Odhru špinavé, pichlavé větve spletených keřů a posadím se na vršek svahu. Není to vysoko, takových padesát metrů mírného klesání po trávě a štěrku, sem tam osamělý bezvousý strom, až k rozvrácenému plotu, za kterým začíná kolejiště.

Vytáhnu z kapsy listy zmačkaného papíru a načrtnu tužkou pár slov.

*Na stopě již kolikátý den,
Nebližím se, právě naopak.
Vzduch je plný minulosti,
Takřka se ho bojím nadechnout
A jistě se ho bojím dotknout.*

*Někdy tam, kde nikdo není,
A snad ani nikdy nebyl,
Zaslechnu tlukot jejího srdce.
Jako blikající hvězda,
Ztrácí se v mrazivé dálce.*

Jsem svým způsobem rád, že Karolína odešla. Možná mi tím uvolnila ruce, abych konečně našel ztracený smysl. Třeba jsem teď konečně na stopě svobodě, která nutně uniká someliérům ženského klína stejně jako těm, co se zaprodali pískomilům v černých fracích a plní si kapsy zlatým senem.

Odložím papír a natáhnou se na měkkou plošku trávy a jehličí. Voní letním pižmem, které se drží těsně nad zemí a odděluje sterilní městský vzduch. Pokaždé když vidím koleje, vzpomenu si na dědu. Sedí v křesle s hrnkem silného černého kafe a usíná nad novinami. Jedině když si má vyzvednout invalidní důchod, tak nervózně poklepává prsty na skleněnou desku stolu, než ho rodiče naloží do auta a zavezou na poštu. Odpoledne, po slavnostní m obědě, na který nás pozve, ale nikdy nezaplatí, se posadí zpátky do křesla a dojatě vypráví, jak lajdali na stavědlech a tahali sirky, kdo rozhybe zaseknutý výměník. To byla jiná doba, hochu, říká mi.

Je to snad sentimentální, ale dědovy příběhy ze železnice ve mně vždy vzbuzovaly dvojnásobný pocit z něčeho, co už nikdy znovu nemůže vzniknout. Někdy mi připadá, jako bych se ve vlaku narodil a pak z hlouposti emigroval. Rytmičké houpání vagónů, ubíhající krajina za oknem, na všechno zapomenout a pomalu usínat na vínově rudé kožce přetopeného kupé. Moje jízdenka je dávno neplatná, dvě dírky z ní koukají jako hadí oči, když ji pustím z prstů a ona rázem odplachtí pryč z pootevřeného okénka. Průvodčí už do mého kupé nechodí, poslední skutečnou stanicí jsme dávno přejeli, před námi jsou jen dvě nekonečné pentle z manganové oceli.

Když zavřu oči, vidím sám sebe. Hledám kocoura a zároveň nehledám kocoura, existuju uvězněný ve dvou stavech zároveň. Stojím sám uprostřed hluboké černé tmy, paralyzovaný nicotností všeho jednání a myšlení. Věta, která se mi ozývá jako nějaké vnuknutí: malátnost je současný stav mysli. Píšu si to rychle na útržek papíru, který jsem si na jevišti svého nevědomí přičaroval. Ale slova mi pod rukou hned zase mizí, jako bych je tahem tužky zároveň gumoval. Snažím se znovu a znovu větu napsat, drhnu tupou špičkou o papír, ale nejde to. Vlak zatroubí. Už nic nejde napsat. Zmizí tužka i papír, zmizím já a zmizí tma. Vlak dál varovně troubí, ale nemůžu se hnout. Toužím po tom, abych se probudil.

Vedle mě se ozve zašustění větviček.

„Mirku!“ křiknu. Vyskočím a rozhrnu seschlé keře. Zahlédnu už jen záblesk krysího ocasu, který mizí v díře mezi suchými větvemi, instinktivně uskočím zpět. Promnu si oči a zkontroluju všechny keře kolem, ale nikde ani známka po kocourovi.

Vydám se svahelem dolů, utíkám a štěrka mi skřípe pod botami, tužku svírám mezi zmuchlanými papíry v natažené ruce a druhou rukou balancuju jako provazochodec. Plot je pruhovaný korozi a vestoje drží už jen silou zvyku. U sloupku najdu vyrvanou díru, určitě by tudy mohl proběhnout, s trochou námahy jí prolezu i já. Zakleju, když se mi vytrčený drát zaryje do hřbetu dlaně a nechá v ní krvavou rýhu. Pomyslím na všechny ty hnusné bakterie, které se na něm vesele množí, plivnu si na ránu a otřu ji kapesníkem.

Nalevo po několika desítkách metrů začíná překladiště, koleje se tu rozbíhají a sbíhají jako lidské osudy, za nimi se v dálce tyčí velká nádražní budova. Musím si zakrýt oči rukou, abych proti slunci přečetl nápis. Naproti stojí další val porostlý stromy, za nimi elektrické stožáry a staré oprýskané budovy. Vypadají opuštěně. Překročím první řadu kolejí a vydám se směrem k odstavenému nákladnímu vagónu.

Směrem od nádraží kolem mne projíždí vlak, stoupnu si k němu čelem a sleduju jeden vůz za druhým, jak míjí úzké okno přítomnosti a mizí do cizího světa. Mám tušení, že v tom vlaku sedí Karolína, opouští tuhle ospalou díru, kterou jsem pro ni nevědomky stvořil. Ujíždí pryč, cílevědomě,

do světa, kde každou noc perlí šampaňské víno a září tisíce světél. Nevím, jestli se ohlédne, ale několikrát vlaku zamávám do oken, na která se tisknou bledé obličejové rudými rty. Do očí by se mi vedraly slzy, kdybych jim to přísně nezakázal.

„Mirečku,“ volám a zabouchám několikrát na dveře nákladního vagónu.

V zápěstí cítím pulzující bolest ze šrámu, zvednu kapesník, krev už se našťěstí zastavila. Snažím se, aby se mě nezmocnilo zoufalství. Lomcuju s dveřmi, ale jsou nepoddajně uzamčené, ne jako ve filmu, kde dobrodružství začíná v prázdném voze nákladního vlaku. Tahám za dveře a bouchám na ně, ale zevnitř se ozývá jen tupá ozvěna a kovové mlčení.

„Hej! Slyšíš?“ ozve se za mnou.

Podél kolejí ke mně kráčí muž v tmavomodré nádražní uniformě. Nevypadá příliš rozezleně, a pokud ano, tak jen proto, že ho něco ruší od práce, kterou dnes z příkazu vedoucího směny musí dodělat, než bude moci jít zpátky domů za svojí ženou a dva roky starým dítětem, co na něj netrpělivě čekají, protože nutně potřebují, aby je z hloubky srdce objal a polaskal. Dokážu si to tak dobře představit, že bych snad jeho život mohl žít.

„Co to tady děláš?“

„Hledám svého kocoura, pane.“

„Nelži. Co tady doopravdy děláš?“

„Asi bych musel říct, že pořád tak trochu unikám existenci.“ Hledí na mě, domnívám se, s jistým pochopením.

„Je to tu nebezpečné, nemůžeš se tu jen tak potulovat.“

„To je v pořádku, můj dědeček pracoval na železnici. Pomocný stroj mu vzal obě nohy, když dostal za trest obchůzky, celé dětství jsem o tom slýchal a teď, když už nežije, bych považoval za mimořádně hloupé opakovat rodinnou tragédii.“

„Pojď se mnou,“ povzdychne si muž a otočí se. Ani se nepodívá, aby si zkontroloval, jestli za ním jde. Žádné nebezpečí z toho nekouká, proto příliš neváhám a pustím se za ním.

Provede mě kolem nákladních vagónů, které na překladišti čekají, až je někdo znovu nakrmí surovým kargem a vyžene na železnou stopu. Masivní vozy a cisterny, nakládací stroje, trať, rozvaděče, samá ocel a mazivo, ale nikde ani známka po člověku nebo kočce. Soustředím se na zvuk železničářových kroků, jak našlapuje struskou a kamením,

soustředím se na ten zvuk a snažím se vést své kroky ve stejném rytmu. Naplní mě příjemný pocit řádu.

Pochodovým krokem dojdeme až k malé betonové budově. Od nádraží je to co by kamenem dohodil, dokonce je slyšet hlášení vlaků, nerozeznatelná slova, jako by promlouval nějaký hlas z nebes. Koukám na prkenné, hnědé dveře s proskleným obdélníkem uprostřed, železničář je přede mnou otevře a pokyne mi, abych šel dovnitř. Zatajím dech očekáváním, co za nimi uvidím, ale nejsem napjatý dlouho, je to docela obyčejná kancelář. Na stole počítač, vedle něj hromada papírů, hrnek s rozpitou kávou; zjevně zde návštěvy moc často nebývají. Na stěně visí stará černobílá fotka železniční soupravy, snad z první republiky, vlak se blíží po uhlopříčce a z lokomotivy se zvedá majestátní oblak kouře. Posadím se na židli naproti stolu a rozhlížím se po místnosti, jako bych mohl důkladným pohledem objevit něco doposud skrytého.

„Dáš si kafe?“ zeptá se mě muž.

Zavrtím hlavou.

Mávne rukou a chvíli něco hledá ve spodní skříni. „Tady to je,“ řekne a otočí se. Na stůl přistane stará krabice od bot a železničář mi pokyne rukou, abych šel blíž. Otevřenou krabicí mi podá do ruky.

Hledím na hromadu novinových výstřižků, některé jsou celkem nedávné, jiné velmi staré a papír už ztuhl zežloutl a zkrabatěl vlhkem. Velmi rychle mi dojde, co je jejich spojujícím motivem. Všechny pojednávají o smrti na kolejích, srážky vlaků s lidmi, nehody, ale především sebevraždy. Jsou tu mladí i staří, muži, ženy, zahlédnu i zprávu o dvou dívkách, které si společně lehly na koleje. Probírám se ústřižky jako v omámení, ale žádný hlubší smysl nevidím, je toho příliš mnoho a příliš vzdáleného, než aby mě to mohlo nějak zasáhnout.

Podívám se na železničáře, který se posadil do svého křesla a obřadně dopíjí nutně už studenou kávu. Bedlivě si mě prohlíží, jako by čekal, co na jeho malou sbírku řeknu.

„Moje otázka zní,“ ozve se nakonec, „proč tolik lidí uniká existenci zrovna na železnici?“

„Nechápu. Jak bych to mohl vědět?“

„Říkal jsi, že unikáš existenci. Tak se ptám, proč zrovna železnice. Je tolik jiných, méně bolestných a jistějších způsobů, jak utéct zadními vrátky. Řekl bych i ohleduplnějších. Zajímá mě jenom, proč si vybíráte zrovna vlaky.“

„To jste mi špatně rozuměl, já unikám existenci spíše v poetickém, metafyzickém slova smyslu. A kromě toho doopravdy hledám svého kocoura, jen jsem se u toho možná taky trochu zatoulal. Není to ironické?“
Železničář zavrtí hlavou, zjevně nespokojený.

„Podívej, já ti nechci nijak promlouvat do duše, to bych ani nesvedl. Ale řeknu ti tohle. Tahle krabice tady zůstala po kolegovi. Původně dělal mašinfíru, ale po jednom takovém neštěstí už za stroj odmítal vylézt, tak mu dali tuhle trafiku, aby se dal dohromady. Zůstal tady nějakých pětadvacet let a celou tu dobu sem do té krabice sbíral podobné zprávy z okolí. Každou smrt na kolejích. Chlapi od mašin si to neradi připouštějí, někdy mu taky proto ze zlomyslnosti přezdívali Kopfrkingl, ale on to nemyslel zle, možná jenom chtěl, aby si všechen ten zmar někdo pamatoval. Když jsem to po něm před sedmi lety převzal a našel tu krabici, rozhodl jsem se, že v tom budu pokračovat. Že se to budu snažit pochopit. Rozumíš mi?“
„Jenže já jsem opravdu nechtěl skočit pod vlak.“

„A můžeš si tím být jistý?“

„Jak to myslíte?“

Pokývne hlavou k ráně na své ruce.

„Odřel jsem se o plot.“

„Máš nějakou dívku?“

„Měl jsem, ale nechala mě. Prý je to se mnou jako ve skleníku.“

„Tak vidíš.“

„Stále nechápu.“

Železničář si rukama přejeđe po obličejí, jako by ze sebe chtěl shodit únavu. Položí ruce na opěrky a zafixuje mě pohledem. Jeho oči jsou tvrdé, nekompromisní, plně odhodlaní.

„Musíš si rozmyslet, na které straně stojíš. Na straně života, nebo na straně zoufalství. Jenom nikdy nestůj na kolejích a neváhej, protože ostatní za tebe tohle rozhodnutí udělat nemůžou.“

Vyjdu jako omráčený a odpotácím se zpátky do parčíku. Volat na kocoura už mě ani nenapadne, cítím, že by to bylo zbytečné. Po cestě narazím na lavičku, je celá ulepená od slz lipových květů, rozlité koly a tabáku, ale jiná tu není, tak se na ni na chvíli posadím a vyndám z kapsy tužku obalenou papírem. Snažím se cíleně soustředit jenom na slova, jako by nic jiného už nikdy nesmělo existovat.

...

*Ticho k zešílení, v očích rosa
A zem pod nohama chladne.
Nezoufej příteli, to se prý
Jen z noci rodí další den.*

*Dvě ruce vyletí jako holubice,
Když nad ránem třeskne výstřel.
Nikdo neví, že existuji,
Nikdo neví, že jsem.*

Vracím se zpátky z vršku dolů na silnici. Všechno je tak prázdné, že si připadám jako v kulisách westernového městečka. Sluncem vymetené chodníky, zatažené krajované záclony v oknech, na stolcích kaváren zátiší ze špinavých kávových hrnků a sklenic od limonády. Semaforey nad prázdným asfaltem dál nepohnutě střídají zelenou, oranžovou a červenou. Ve vzduchu je slyšet něco mezi tichem a vzdáleným hvízdáním.

Projdu opuštěnou kulisou až ke svému domu a vyběhnu po schodech. Dveře otevírám pomalu, váhám, jako bych trochu čekal, že mě zevnitř přiběhne se smíchem přivítat Karolína, jako to často dělávala, bosá a v dlouhém tričku, s vůní slunce a jasmínu na hebkých pažích. Otevřu dveře do nezúčastněného ticha, z oken padají sluneční paprsky a doběhla barví zvířený prach. Je to jen prázdná místnost a uprostřed miska plná netknutého kočičího žrádla.

Vezmu do jedné ruky trumpetu, do druhé telefon a natáhnu se do postele. Tři zmeškané hovory, ale ani jeden od ní. Přečtu si slova, která zůstala na papíře, ale jaký mají smysl, když je nemá kdo číst?

S roztaženýma rukama ležím jako padlý anděl, co svírá lesklý mosazný nástroj a není, komu by zvěstoval, jako vojáček s ulomenou nohou, se kterým už si nikdo nebude hrát. Jsou tři hodiny a zítra už to bude měsíc. Čekám, až se něco stane a snad to taky jednou přijde. I starý kocour se vrátí, položí se vedle mě na postel a zase bude čas nad vším přemýšlet.

Jsem malátný, vím, ale já už jiný nebudu.

.....

Temná hmota

David Ašenbryl

Na počátku bylo něco
Neviditelného
Kdo to ví?
Viděl jsem to já?
Jaká je hmota
Když neprochází světlem?
Co vidíme za hvězdami?
Na planetách stlačený svět
Ukryvá každý každého
Aby to jednou bylo
Výtryskem do vesmíru
Spojeno s námi.
Se životem.
Hmota, nehmota,
Nadhmota
Na nás čeká
Aby vyčetla život.
Lehce ztraceni
Chceme dýchat
A být přáteli
Toho, co se odehrává
Kolem nás.
Pokud je temná hmota,
Existuje i světlo,
Které čeká na lidi
Co se nebojí
Nechat osvítit svůj rozum
Který se postaví hmotě
Jako mafii temnot
A s výkřikem radosti
Staneme se hvězdičkami
Nového světa.

Literatura

Ivona Pekárková

Zločin v TV novinách

z vltavy sa vynorila
najsokôr noha
potom ostatné časti
a opäť nohy a opäť ostatné časti
okolojúci sú bezradní, aj polícia
je bezradná, aj diváci
vidíme, že
časti tela môžu vzbudiť
bezradnosť, ak ich ktosi umiestni
do rieky

Niekoľkokrát o tom, ako súťažili deti

...

v závere kultúrneho leta vo svidníku
bola vyhodnotená súťaž detských malieb a kresieb
najúspešnejším bol ten najkrajší obrázok
víťazovi gratulujeme, ostatným účastníkom
ďakujeme za účasť v súťaži
šikovné víťazné deti týmto spôsobom
predviedli svoj talent nešikovným deťom

.....

Niekoľkokrát sa mi na čítačkách stalo, že som sa pri prednese začala smiať a nemohla prestať, ale vlastne som tie záchvaty smiechu nikdy nepovažovala za problém. Pri písaní sa mi zdá inšpiratívne spájať smiešne a smutné. Moment, keď sa spája humor s tragédiou, sa mi zdá krásne dráždivý a zároveň prirodzený aj protirečivý. Rolu pri tom hrá aj pocit previnenia, ktorý v sebe pobavenie nad takzvané "nevhodnými" témami nesie. Je to z mojej strany trochu provokácia, možno najväčšia, na akú si zatiaľ trúfnem.

Kresba / Tereza Saxlová

Je příjemné na pravém místě si zabláznit.

Horatius

.....

Jiří Oulík

Bohnice blues

Bohnice blues a stromy žerou listí
Po cestách v parku chodí uhřátí
Pod špínou smutku zůstávají čisti
A žádný blues jim pranic nevrátí

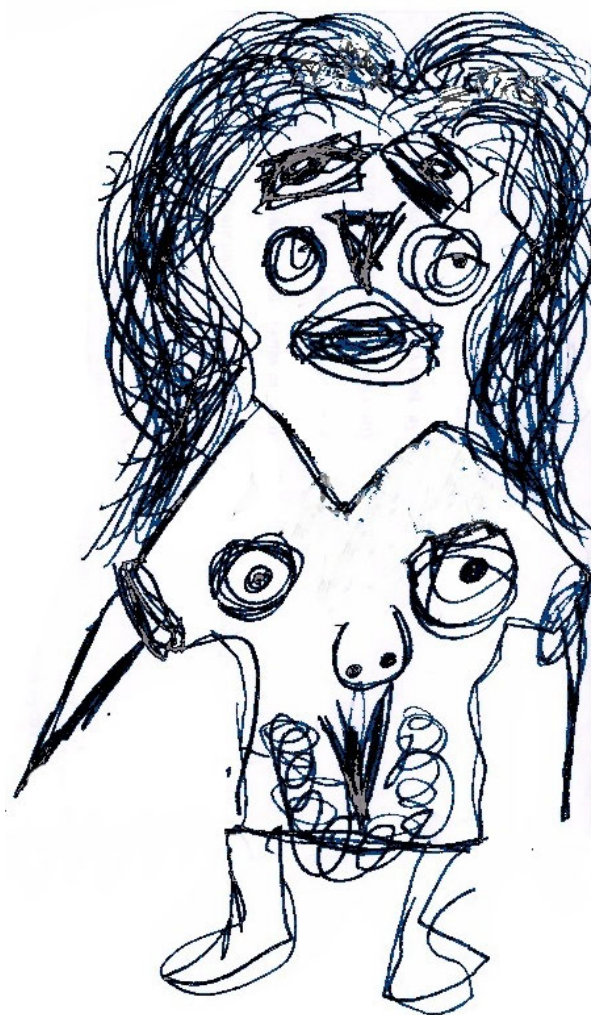
Bohnice blues a dveře vedou nikam
Každého jitra začne neděle
A když jim slunce na obloze tyká
Bohnice blues je náhle veselé

- Zapadlí jako na smetišti světa
Kde prostě nejde bydlet bez nouze
Bohnice blues je naučilo létat
Bohnice blues jim vzalo pevnou zem

Bohnice blues a kroky rostou v roky
Někdy jim primář plakat zavelí
A potom pláčou další čtyři sloky
A moře roste v moře postelí

Bohnice blues je blázen co rád padá
A jenom Země ten pád zastaví
Bohnice blues jsou jedny velký záda
Který ten blázen lidem nastaví

- Zapadlí jako na smetišti světa
Kde prostě nejde bydlet bez nouze
Bohnice blues je naučilo létat
Bohnice blues jim vzalo pevnou zem

Kresba / Tereza Saxlová

Jiří Oulík

Tabletky

Žijeme ve světě
Složeném z tabletek
Tabletkou řešíme
Tisíce zápletek –
Tabletky na nervy
Tabletky pro něhu
Tabletky mnohokrát
Stažené z oběhu
Tabletky skutečnost
Tabletky iluze
Tabletky které si
Nosíme na schůze
A každá z tabletek
Mozek nám nahradí
S příslušnou tabletkou
Vůbec nic nevadí
Tabletky na všechno
Se skvělou zárukou
Tabletky koupené
V hospodě pod rukou
Tabletky ve fraku
Tabletky s cibulí
Tabletky po kterých
Začínáš od nuly
Tabletky na dluhy
Na ženskou otázku
Nahaté tabletky
Z reklamních obrázků
Kreslené tabletky
Od Walta Disneye
S tou správnou tabletkou
Všemu se vysmějeme
Hrajeme si na pravdu
Na lháře na svědky
A na to na všechno
Máme své tabletky
Tabletky na štěstí
Na pevné postoje

Stereo tabletky
Tabletky s Tolstojem
Žertovné tabletky
Přízračně zdaněné
A hořké tabletky
Pro smíchem raněné
Každý z nás tabletky
O závod polyká
Brzdí se myšlenky
Anebo kolika
Tabletky pro vědce
Tabletky pro hňupa
A potom zelené
Tabletky od Kruppa
Erární tabletky
Pro nás i pro jiné
Komenský z tabletek
Vlídne nám pokyne
Dějiny v tabletkách
Bereme po pěti
Tabletky k ochraně
Tabletky k početí
Zbláznění zázračnou
Magií tabletek
Brzy už necháme
V tabletkách majetek
Tabletky přátelé
Tabletky spojenci
Žijeme bez obav
O tlak a potenci
Jedny jsou na doma
A druhé na pletky
Našimi hrdiny
Staly se tabletky
Tabletky medaile
Záslužné plaketky
Všude jen tabletky
Tabletky tabletky...

Tabletky vzpěračů
Tabletky baletek
Tabletky proti všem
Účinkům tabletek
Tabletky na úspěch
Tabletky na práci
Všechny je před sebou
Hrnem jak chrobáci

.....
Ukázky jsou z autorových knížek **Z pilnosti** (1985) a **Z nerozumu** (1988).

Bohnice blues nahrála Ypsilonka, hudbu napsal Miroslav Kořínek a zpívá Jan Schmid (CD Ypsilonka a swing, 1999).

Literatura

Tereza Saxlová

Vnuknutí

Světlo se šíří všemi směry a napadá tmu
Tma se rozlévá do světla
Nad světlem i tmou
hubbou i řevem
tisíci mlčení
prázdnota i plnost
hojnost i vyprahlost

Sebestravující žár
A mračna slibující
konejšivou bouři
Dotyk smrti a dotyk ruky
Řetězení konců bez počátků
Boží chřtán a ďáblová náruč
Jednota proti-kladu!
Jednota pro zápor!

Šedivé odstíny tvořící duhu;
černá a bílá zmizely ze světa,
kam se vkradly jako bodce limit

Poutník vzpomíná, neočekává, jde
Holýma rukama láme skály
"Příliš velké ego máš, příteli, a tuze raněné",
řekl Jungův podkoní a Nietzscheho klisna zakvílela

Mnohohlavý mnohohlas, blábolení, titěrnost ...
A pak konečně: Zmlknutí a umlknutí,
čekající na touhu vykročit směrem ke slovu,
které světí a nelže

Řeč mluví

Kvádry se dotýkají v náhrobku mého světa. Bytí je ořezané, řezané, sekané, požrané, vyžrané – Ale ne, ne tohle ... – Škoda žertu – honí se v lese za bludičkou. – Vážně? – Fantasmagorie vykrádá sny. Oloupí loupežník mých radostí mé táhlé výstupy do špičatých hor. – Aha ... – Vysklené okno ven. Polízanice a patálie sexu. Tělo se skví v mělčině neduhů. Kandelábr. Kalamář ...

„Ale ne, ne tohle,“ obracím se na svou řeč. Řeč mě odvrací ode mě a pomáhá mi zapomenout. Co mi říká? „Odejdi. Nenabírej si mě plné hrsti.“ Samovolné pohyby mluvidel se podobají lapání po dechu právě vytažené ryby. Co mě opravdu osloví? Řeč sama se stáčí do paradoxu: „Pust mě. Nech mě volně být a volně se rodit. Nespoutávej mě. Koupej se ve mně jako v divoké řece.“ – „Řeči, kde jsem tě ztratila? Teď jsi jen titěrná. Nejradši bych, abys nebyla. Usadila ses ve mně, bušila do mě jako do bubnu, vykřikovala si fráze, vyžadovala si moji pozornost. Odlétla bych na tvých křídlech a nechala bych se sebou unést, ne abys mi tepala v hlavě.“ A ona mi rozhodně odpovídá: „Já netřímám v ruce opratě ani bič. To sama si namlouváš mé odřezky. Nejsem mrtvá, rozsekaná na kusy, ani nežiju v tobě jako ghúl nebo zombie. Jsem živá bytost, která opatruje své důvěrníky.“ A já jí říkám, řeči, jdi už. Cpeš se mi do hlavy, protékáš mými ústy a já ti ani slovo nevěřím. A ona jenom špitne: „To je taková škoda, že mě nemiluješ.“

.....

Hoaxy

Na co nebalit Elinu Garančovou?

Litevská sopranistka Elina Garančová, která je mezinárodnímu publiku známá spíš pod jménem Elína Garanča, si zažila nečekané peklo při svém říjnovém vystoupení v Bratislavě. Zatímco ve Vídni nebo v New Yorku jsou její koncerty doslova nadupané milovníky operních árií, do Bratislavy dorazil jediný divák, a sice ukrajinský miliardář Viktor Felixovič Vekselberg. Oligarcha si vybral místo uprostřed osmé řady. Dorazil bez manželky, aby dal Garančové jasně najevo, co o jejím umění soudí. Obchodník s hliníkem a držitel řádu Alexandra Něvského však nedostal za své peníze to, co očekával. Garančová byla situací vyděšena a před prázdným sálem ztrácel její hlas na kvalitě a nepříjemně se třepotal. Jak uvedla jedna z členek orchestru, takhle rozklepanou Elínu ještě neviděla. Možná si diva z Rigy připomínala osud pěvkyně Marie Callasové, která v náruči miliardáře Aristotela Onassise přišla o čest i o hlas. Když dorazil Vekselberg po koncertě na chystanou autogramiádu, náladová kráska mu odmítla podepsat byt i jen jedinou vstupenku a zmizela v zákulisí. Zřejmě pro poučení všech, kteří by chtěli zavírat ptáka Ohniváka do zlaté klece.

HOAXY

HUMOR

Z DOMOVA

Tým archeologů z Humboldtovy univerzity prohledává pražská sklepení.

Obchody zkouší prodávat okurky bez plastu a plast bez okurek.

Češi porazili Anglii a prohráli se Severním Irskem kvůli politice, tvrdí Gary Lineker.

Milion chviliek pro demokracii zakázalo svým stoupencům účast na pohřbu Mistra.

ZE SVĚTA

Melanie Trumpová podpořila hnutí #MeToo

Mentálně retardovaní a duševně nemocní nemohou obdržet Darwinovu cenu.

Bostonským lékařům se podařilo převážet bijící srdce.

Za miliardu vydražená Chruščovova bota je podle obuvníků padělek.

Atlantik vyplavuje balíčky s čistým kokainem, například ve Francii.

Postpravdy

Káťa Málková

Jak poznat hoax?

Kde se hoaxy berou? Urban legend, neškodné hoaxy, bílá lada – orgány, jak se hoaxy šíří, hoaxy v médiích, trump je vrah, říp se propadá a změní se v prdel, rád bys tomu věřil, je to zajímavé, šokující, chceš to dál vyprávět, něco, co se obyčejně neděje, zázrak, na hranici uvěřitelnosti. Člověk by měl být nedůvěřivý ke všem zprávám, co slyší, ale na druhou stranu, i neuvěřitelné může být pravdou, jak vidíte na našich postpravdách. Rubrika postpravdy naráží na povahu zpráv dnešní doby, kdy fotomontáže lze docílit mnohé, vždyť efekty ve filmech značně pokročily. Možná je lepší zprávy nečíst, pokud nejsme schopní odlišit lež od pravdy. Nenechat se vmanipulovat do určitých názorů, ale je to lepší než názory nemít a nevědět nic? Lepší poznat zrno od plev. Vybírání určitých lidí do diskuzí, lidí s určitými názory. Vytrhování z kontextu. Lze snadno zařídít, aby člověk v sestříhaném videu nebo audiu zněl hloupě nebo chytře. Zprávy sledují vždy nějaký cíl, záměr. Jednostranný, neověřitelný. Tón.

Pavel Oulík

Pohřební služba Klaun

Před více než deseti lety založil pan Jiří Vyskočil pohřební službu ‚Klaun‘. Podařilo se mu tímto způsobem dokázat, že i pohřeb mohou místo pláče a stesku provázet úsměvy a smích. Základem služby je to, že rakev nesou klauni s červenými nosy a místo proslovu kněze se koná rozmluva principála, který na životě zesnulého hledá ty nejtípnější události. Principál se s klauny často sází, kolikrát se mu podaří publikum rozesmát. Není nezvyklé, že se ve svých počtech trefí.

Služba se proslavila mimo jiné i takovými kanadskými žertíky, kdy do rakví pouštěli živé klauny, kteří v nejhumornější čas z rakve vyskočili a překvapili své publikum. Používali šok jako taktiku k vyprovokování smíchu. Nějaký čas zaměňovali mrtvá těla v rakvích a čekali, kdy si toho rodina všimne. I na to se sázelo. Po několika žalobách od této hry upustili.

Dnes službu využívá více lidí než v době jejího vzniku. Jiří Vyskočil musel nabrat další personál a dobře ho vycvičit. Jedním z kritérií pro vstup do pohřební služby bylo umět se smát bez přestání po dobu jedné hodiny. Pan Vyskočil věřil, že pokud se člověk dokáže smát jednu hodinu, přijde mu vtípný i pohřeb. A jako většinou, i tentokrát měl pravdu.

Se zakladatelem služby, panem Jiřím Vyskočilem, jsme se pokusili udělat krátký rozhovor. Během telefonátu se ale pan Vyskočil začal nekontrolovatelně smát a hovor záhy ukončil. Uvědomili jsme si, že telefonát nemohl proběhnout jinak, a svému pokusu jsme se sami zasmáli. Říká se, že smích je léčivý.

Průzory

Tereza Saxlová

Doba předpsychiatrická a bláznova zrcadla

Kresba / Tereza Saxlová

Pokud dáme na Michela Foucaulta a jeho někdy snad až příliš kreativní vytěžování archivů ve slavné disertační práci zvané Dějiny šílenství, nebyl středověk, do něhož jsme si zvykli klást drastické metody zacházení s duševně nemocnými, abychom je odlišili od dnešní „humánnosti“, vůči šílenství a jeho obětem tak hermeticky uzavřený, stigmatizující, myšlenkově štítivý a ghettoizující jako moderní doba. Vládoucí vědecká racionalita, která téměř exorcisticky sprovází ze světa vše nerozumné, živelné, nepoddajné, chaotické, divoké, tajemné, vášnivé, posvátné, neobvyklé a magické, zavírá, oštitkovává a chemicky transformuje šílenství a prozkoumává jeho biologickou hmotu, ale to se mu, zdá se, stále vymyká, a snad i nanejvýš scuklým a nepřehledným způsobem svou citlivostí zrcadlí tento společensko-kulturní rozštěp a nemoci doby posedlé kultem individuality, virtuální realitou, „démonem růstu“ (název jednoho současného výtvarného díla) a spotřeby a nárokem na osobní úspěch, flexibilitu a výkon. (Tak – a dlouhý pseudofilosofující pseudofoucaultovský úvod máme za sebou – dále to snad bude jednodušší).

Ve středověku a renesanci, Foucaultovými slovy, vedl Rozum se Šílenstvím „dramatický dialog“. Doklady samozřejmě existují. Píše se třeba o šílenství pravé víry (např. slavné Tertullianovo vyznání „věřím, protože je to absurdní“, a i jinak už sv. Pavel: „my jsme blázni pro Krista“; „není mezi námi mnoho moudrých ..., ... ale co je světu

bláznovstvím, to vyvolil Bůh“), i o šílenství těch, kdo nevěří a hřeší – o tom druhém je v první řadě komický žánr tzv. Narrenliteratur, v níž postava blázna třímá zrcadlo, jímž se nic nepoznává a nevidí – člověk obrácený do sebe je slepý pro božské věci (což mi, úplně mimo protokol, připomíná paradox introspekce – mnohdy lidé sebe hledají tak moc, až se úplně přehlédnou). V podobném smyslu vzniká slavná satirická alegorie Lodi bláznů jako přehlídky lidských pošetilostí a neřestí, které jsou dokonce ironicky velebeny v Chvále bláznovství Erasma Rotterdamského (1511). Klasický humanistický vzdělanec Erasmus jde ovšem i dál: když v závěru šaškovským způsobem napodobuje drzost teologů, kteří „natahují Písmo svaté jako kůži“, prohlašuje s odvoláním na svatého Pavla skutečně zbožné lidi za nejpomatenější ze všech, už jenom kvůli jejich vymykání se normě, a naznačuje podobnost mezi náboženskou extází a atakou a mezi slíbenou odměnou v nebi (blažené bytí mimo sebe) a nepřítetností. Negativita symbolu bláznova zrcadla se v novějších textech převrací v pozitivitu zrcadlení pravdy o lidech a světě, jak je tomu u slavné postavy moudrého blázna a šprýmaře Enšpíglu („Spiegel“ je německy „zrcadlo“). Foucaultovi – ještě jednou po něm šáhneme – při rozboru pozdně středověkého malířství dokonce vystává postava blázna jako někoho, kdo má ezoterické vědění a zkratkovitým způsobem postihuje celek, podstatu nepřehledného a složitého světa zatíženého mnohostí symbolů a významů (naše

doba není sice zatížena symboly, ale zase o to více se topí v mnohosti bezpodstatného informativna, a že toho těžce duševně nemocní hodně „vědí“, o tom píše i mnozí profesionálové). V neposlední řadě objevujeme blázna na jedné z nejcennějších karet středověkého tarotu; okultisté mu pak přiřazují číslo O a staví ho na začátek osobní pouti jako symbol lehkomyšlnosti, bezstarostnosti a počáteční důvěry (anebo taky představitosti bez hranic a kosmické citlivosti – takto v syntéze tradic Crowley, který svého blázna protahuje až k řeckému bohu vína a šílenství Dionýsiovi). A nakonec to nejdůležitější, to slovo tu už padlo – středověká instituce šašků. Dvorní blázni, kteří měli svou jasně definovanou společenskou funkci a těšili se takové oblibě panovníků a dvořanů pro svou zábavnost a odkrývání nepříjemných pravd, byli mnohdy lidé, které bychom dnes lehce diagnostikovali (s máničkým vtípkováním a divoce bláznivými komickými výstupy se asi na psychiatrické scéně setkal leckdo), nebo se alespoň silně vymykali, anebo, konečně, uměli blázny dobře hrát – což je, jak každý ví, třeba u soudu dodneška velmi užitečná věc. Mohlo by se zdát, že v tom všem někdy zaměňujeme „normální“ bláznovství s nemocí, ale o tom to je – je dobré vystoupit z jednostrannosti medicínského přístupu, který zde rýsuje ostrou dělicí čáru či dokonce propast, zvláště vezmeme-li v úvahu sklon vědeckého pohledu diagnostikovat cokoli, co mu přijde pod ruku. Když už ne určené k adaptaci, mohou být „poznávací mřížky“ doby předpsychiatrické přinejmenším osvěžující.

Zatímco pohled na šílenství se podle všeho v dějinách proměňuje, sklon lidského pokolení k potřebě zůstat možná stejný, i když dnes nemáme pranýřující moralizování v takové oblibě jako klasičtí autoři. Některé země chtějí zaplnit státní pokladnu tak, že snižují daně těm, kdo vydělávají více peněz, lidé si zvolí prezidenta, který protahuje dějiny svých Spojených států někam do antického Říma a přenechání území nepříteli nazývá triumfem, na slovo vzatí odborníci na investování se i v dobách největší nejistoty descartovsky upínají na matematické axiomy, máme se těšit na vymoženosti opticky rychlejšího surfování v očekávání revoluce, která hackerům umožní sledovat naše domácnosti třeba pomocí teploměru v akváriu, toliko jenom poslední číslo našeho nejznámějšího liberálního periodika, při letmém prolistování jiné tiskoviny se zase lze dozvědět, že namísto o úskalích umělé inteligence se začíná mluvit o právech

robotů. Stačí se na chvíli zastavit v trafice a okukovat titulky, aby člověk vystrčil hlavu z osidel self-stigmatu a nezaujatým pohledem vyčleněného invalidního důchodce se začal užasle rozhlížet kolem sebe. Dějiny jeho vlastního oboru jsou ostatně plné takové absurdity a obskurnosti, že slogan „dějiny šílenství“ se spíše hodí na historii metod léčby a výzkumu a z nich plynoucích teorií než na fenomén bláznění samotný. Skutečně snad po upadnutí do ambivalentní jistoty psychiatrické péče zrcadlíme leckdy spíše šílenství psychiatrie než svoje vlastní, i když v posledních letech dochází u nás k významným změnám. Tímto se mi ovšem dostala do hledáčku témata natolik tíživá, že úvahu raději ukončím, neb je těžké nebrat se příliš vážně v situaci, kdy vás neberou vážně ostatní a kde si v dvojsečném gestu zrcadlení vašeho okolí lze nasadit i masku nevážnosti, uchýlit se do zákopů mystifikace či chopit se vratkého umění ironie a sarkasmu. Mnohost karikatur pak ovšem spíše než cokoli jiného zrcadlí vlastní bezmoc.

Stejně mi to ale nedá, abych si na závěr aspoň trochu nazašakovala, divoce nepřeskočila na jiné téma a nezakončila svoji úvahu stejně, jako své proslulé dílko zakončuje můj oblíbený, leč misogynní Erasmus: **„Bude-li se vám zdát, že jsem buď řekla něco drzého, nebo že jsem si málo dávala pozor na ústa, uvažte, že to řekla nejen Bláznivost, nýbrž i ženská! Zároveň si však vzpomeňte na známé řecké přísloví Často i bláznivý člověk cos moudrého může nám říci...“**

.....

Průzory

Tereza Lehečka

Úsměvy smutných mužů

Můžeme v dnešní době hovořit o krizi mužství? Pokud ano, jak taková krize vypadá a proč k ní vůbec dochází?

Z dat vyplývá, že muži končí sebevraždou čtyřikrát častěji než ženy. Důvodem je i to, že neumí mluvit o svých problémech. Například v Austrálii je sebevražda nejčastější příčinou smrti u mužů do čtyřiceti pěti let.

Můžeme tedy říci, že máme ve společnosti tendence se na muže dívat jako na ty, kteří jsou sinější než ženy? Podprahově spoléháme na to, že jsou to právě muži, kteří budou schopni finančně zajišťovat rodiny a k tomu budou 100% účastnými otci? Problematické může pro muže být tradiční pojetí maskulinity, to, co od nich očekáváme z hlediska sdílených společenských norem: tedy obstarat finance, díky kterým mohou zajistit rodinu. Ve chvíli, kdy toho nejsou z nejrůznějších důvodů schopni (ztratí práci, onemocní), mohou to brát jako vlastní selhání. Ke krizovým momentům, kdy muži volí konec života vlastní rukou, patří dále rozvod, problémy s alkoholem a jinými závislostmi (drogy, gambling), dluhy, nebo nedostatek mezilidských vztahů s přáteli, sociální izolace a stažení se. Dle zdrojů, z nichž jsem měla možnost během psaní tohoto článku čerpat, se muži stydí vyhledat odbornou pomoc v případě krize, nechtějí totiž vypadat jako slaboši, kteří své problémy nedokážou vyřešit sami. Za sebevražedné myšlenky se stydí.

Dle odborníků je v České republice málo rozvinutý systém prevence sebevražd, např. péče zaměřená na lidi se sebevražednými tendencemi. Zabezpečení také chybí

Panel a telefonní budka s krizovými čísly na mostě „Story Bridge footpath“ v australském Brisbane.

na místech, kde si lidé nejčastěji sahají na život (mosty, vlakové přejezdy).

Mezi muže bojující s duševním diskomfortem patří také muži, kteří jsou veřejně známí baviči. Vzpomeňme na osud herce Miloše Kopeckého, který dlouhá léta bojoval s bipolární afektivní poruchou a zemřel v roce 1996 v Psychiatrické nemocnici v Bohnicích. O svém osobním a profesionálním životě stačil Kopecký z části napsat knihu Miloš Kopecký – Já, která vyšla v roce 1996 v nakladatelství Eminent.

Vzpomeňme na herce Matthewa Perryho, který ztvárnil v seriálu Přátelé vždy vtipného, legračního a milého protagonistu (svého času vydělával Matthew Perry milion dolarů za jednu seriálovou epizodu, můžeme si tedy dovolit tvrdit, že ani osobní úspěch nám vždy nezaručí stav duševní pohody...?). Perry se potýká se závislostí na alkoholu a na opiátech, v roce 1997 nastoupil na první odvykací kúru, v roce 2001 následuje další, zakládá vlastní rehabilitační centrum pro léčbu závislostí...

Vzpomeňme na smutného komika Robina Williamse, který svůj život ukončil oběšením v roce 2014, po rocích bojů s depresemi a závislostmi na drogách a alkoholu.

Každý čtenář si zajisté vzpomene na nějakou takovou veřejně známou osobnost se smutným koncem.

Jak je to možné, že baviči tak často končí tragicky?

Silvie Lauder (Lauder, 2014) namítá, že „až nutková potřeba vyvolávat smích totiž často vyvěrá ze stejného zdroje jako sklony k závislostem všeho druhu od jídla přes alkohol po kokain, k rizikovému chování, k drásavým pochybám o sobě samých až k nestabilním vztahům [...]. Vtip může být způsob, jak vybudovat zeď okolo vlastní zranitelnosti, jak odvést pozornost od svého pravého já, toho křehkého a plného obav“. Něco a na tom bude: snadnější je přeci vlastní slabost skrýt v hávu humoru a stáčet pozornost jinam (sama autorka tohoto článku se k takové strategii často uchyluje).

Tématu humoru se věnoval i zakladatel psychoanalýzy, rodák z moravského Příbora, Sigmund Freud. Říká se, že i velký Sigmund hýřil vtipem, i když se to tak na první pohled nemusí zdát (na autorku tohoto článku Freud vždy spíše působil jako suchopárný, vážný konzervavec, ale pravděpodobně jsem se zmýlila, protože: celý život Freud sbíral židovské anekdoty a kvalitně a na úrovni ho naučil vtipkovat vlastní otec).

V roce 1905 vychází Freudovi práce Vtip a jeho vztah k nevědomí (Der Witz und seine Beziehung zum Unbewussten), v níž Freud říká, že „vtip je tím nejsociálnějším duchovním výkonem, který směřuje k získání slasti [...], vtip je výkon, který směřuje k uspokojení člověka, a je-li takto humor už biologicky a eroticky založen, je jasné, že pokus o vtip je trvalým nutkáním skoro každé lidské bytosti [...], vtipy se vynořují na povrch z hlubin nevědomí“ (Kroutvor, 2006).

Vidíte, já bych se divila, kdyby to Freud nestočil k sexuálním pudům, vtipkovat se dá ostatně i v posteli (stalo se vám někdy, že jste se ze spánku probrali vlastním smíchem? Sen a smysl pro humor budou asi uložené ve stejném mozkovém šuplíčku).

Z tohoto článku vyplývají tři závěry (nebo také žádné):

1) Jeden z faktorů ovlivňujících psychické strádání současných mužů je ten, že jsou na muže často kladeny nepřiměřené nároky vycházející z tradičního pojetí role muže a ženy (muž pracuje a zajišťuje rodinu, žena se stará o děti a domácnost), které vyvolávají u mužů strach z vlastního selhání. O tom je posléze obtížné hovořit a o to obtížnější je vyhledat odbornou pomoc.

Dovolila bych si namítnout, že v těchto podmínkách být muž, tak mám depresi pravděpodobně také. Jelikož jsem žena, snažím se ze všech sil v roli manželské, zaměstnanecké i kamarádké otevírat dialog o tom, že ať muž, nebo žena – o problémech se dlouhodobě mluvit vyplácí. A že být „dobrým“ mužem rozhodně neznamená být toxicky maskulinní (agresivní, dominantní, houževnatý chlápek, co považuje ženy, ale třeba i LGBT komunitu, za méněcenné).

2) Veřejně veselý muž nerovná se šťastný člověk. Za humor se dá schovat vše, i vlastní slabost.

3) Materiální úspěch nepodmiňuje pocity štěstí a duševní pohody. A to mi pak vysvětlíte, proč mají někteří jedinci stále potřebu hromadit nesmyslné množství majetku.

(Podle studie švýcarské banky Credit Suisse vlastní deset procent nejbohatších lidí 82 procent světového bohatství. Přitom nejbohatší procento lidské populace vlastní 45 procent světového bohatství.)

Svědectví

Káťa Málková

Příběh šílenství na pozadí vtipů o zvířatech

Illustrace / Armando Liccardo

Už dvacet dva let mě trápí strach ze strachu a po celou tu dobu se zabývám jeho studiem. Je to hodně poutavý a zajímavý fenomén na hranici paradoxu a stalo se mi mnohokrát, že člověk, kterému jsem o tomto mechanismu vyprávěla, zareagoval pobaveně. Kolikrát stačilo jen říct, že mám strach ze strachu, a vzbudilo to smích. Lidem to připadá neobvyklé a nejsou zvyklí takto uvažovat, což je jenom dobře. S tímto druhem strachu totiž není moc příjemný život a prokousala jsem se do něj právě přemýšlením o tom, proč a kdy jsem nervózní. Když jsem si uvědomila, že mi být nervózní moc neprospívá, zakázala jsem si to.

Asi si každý umí domyslet, že to nebyl moc dobrý nápad. Způsobilo to snahu nemyslet na strach, protože když bych na něj pomyslela, přestalo by se mi dařit. Je to podobné jako v tom receptu na polívku, jehož součástí je nemyslet na růžového slona. Čím víc člověk myslí na růžového slona, tím horší a horší polévku vyrábí. Bylo by ale velmi neobvyklé, kdyby člověk na růžového slona ani jedinkrát nepomyslel, jakmile je instruován, aby na něj nemyslel. Stejně tak já ve snaze uspět v životě a nenechat si jej zkazit strachem jsem od té doby myslela na růžového slona strachu skoro pořád. A budu asi i nadále, dokud mi bude záležet na tom, abych uvařila tu nejlepší polívku a aby ji před mýma očima lidé neplivali na zem.

V průběhu života se strachem ze strachu jsem se do něj čím dál víc zamotávala. Nebylo to jako klubko vlny ale spíše jako pavučina, protože strach se začal vázat na všemožné situace každodenního života. Asi to nejhorší, co mi provedl, bylo, že přichází v momentě, kdy se mi náhodou daří, přivoláván myšlenkou, že se mi přestane dařit, když budu mít ten strach. Ta situace vypadá jako v tom vtipu o hadovi, kdy had jede na kole a potká slona. Slon se zeptá hada: „Hade, jaktože jedeš na kole, když nemáš nohy?“ a had řekne „a jo“ a spadne. Pokaždé, když se pouštím do jakýchkoli situací, dopředu vím, že může přijít slon a zeptat se mě, jaktože to tak dobře zvládám, když mám přece strach ze strachu. A já samozřejmě budu souhlasit s tím slonem a okamžitě vypadnu z role. Přesto se vrhám do rozmanitých situací s naivní odvahou.

Ten slon nicméně přichází nejen v každodenních situacích, ale i ve vnitřním světě a je schopen touhle otázkou zničit jakýkoliv dobrý pocit. To, že se to děje, je jeden z hlavních hnacích motorů mého přemýšlení, uvažování, lámání si hlavy s tím, jak s tím zatraceným strachem ze strachu zatočit. Nějak se domnívám, že celý průběh mého života zvrátí jedna geniální myšlenka. Pokaždé když ta geniální myšlenka přijde, vdechne naději do mých plachet, a čím větší je ta naděje, tím víc zdrcující je následující den, kdy přichází zklamání. Jedna psycholožka mi před patnácti lety na otázku, jak se mám toho strachu zbavit, řekla čarovná slova „zbavíte se ho, až přijдете na to, že si ho způsobujete sama.“ Pevně tomu věřím, ale nějak stále nemůžu přijít na to, že bych byla původcem toho strachu já, jako by to byla bytost s vlastní vůlí a záměry. V tom se podobám naší kočce, která také netuší, že její ocas, který zrovna loví, je její a dost možná na to také nikdy nepřijde a pokud ano, bude ho lovit dál.

Svědectví

Mirka Fúrová

Něco, co nefunguje bez porozumění

Humor je pět písmenek, z nichž se dá vytvořit předhumor: „rum um roh hrom únor brum Róm mor.“ Humor a hra nemají jeden k druhému daleko. A taky s pravdou je humor kamarád. Proto se často zlobí ten, komu se někdo směje. Ale sarkasmus a ironie, to jsou „nepovedené“ děti humoru, který je, soudím, ve své nejlepší podstatě především laskavý. A taky nakažlivý a neléčitelný. Jak ukazuje jedna z respondentek ankety na téma „Co pro vás znamená humor?“, která odpověděla: „Co mi dělá radost, je poznání, že kdo má smysl pro humor, i když ve stáří ztrácí zdraví, paměť, pozornost, vědomosti, smysl pro humor zůstává. Je to úžasný dar“ (Marie, 68, církevní pracovnice).

Takže ano, řekněme na prvním místě, že humor je dar: je to souhra inteligence, slušnosti, vtipnosti, chytrosti, postavení ve společnosti (Helena, 78, mzdová účetní). A je to také zdroj, z něhož lze čerpat: dobrou náladu, smysl pro radost ze života, pobavení pro kamarády (Mirka, 69, vedoucí potravin). A taky prostředek sloužící k narušování zaběhlých mentálních vzorců a z nich plynoucích schematických očekávání. Humor jako fenomén nesoucí v sobě zašifrované prvky překvapení přivádějící k prožití zpravidla radostných a uvolňujících emocí. Různé druhy humoru sice vyvolávají u různých lidí různé reakce, avšak humor bývá charakteristický tím, že dodává člověku nové dimenze jeho prožívání, porozumění i uchopování reality (Stanislav, 40, student pedagogiky).

Ale nebudme tak vážní. Podle (Martiny, 55 let, průvodkyně) je humor jako příroda: „Bez obojího člověk nemůže žít.“ Je to stejné, jako že stromu nestačí jen hlavní kořen, potřebuje spoustu postranních a pak vyloženě vlásečnicových kořínků, které sají ze země specifické prvky. Je tedy

humor něčím, co je nejen kořením života, ale v čem sám život koření? Nesmát se znamená zakoušet nedostatek těch „drobných, ale životně důležitých prvků“, kterými jsou na jedné straně odstup a na druhé straně vhléd, což dává dohromady paradox, který právě vyvolává smích. Ještě jednou nechme promluvit (Martinu): „Nelze být ale humorný a vtipný současně bez pracovitosti, svědomitosti, čestnosti a třeba spravedlnosti.“ Je tedy humor darem „za něco“? Chce nám respondentka říct, že humor je odměna za něco poctivého v nás? (Martina) nakonec i varuje: „Příliš mnoho humoru může vést k nebezpečné euforii, takže si musíme zachovat střídmost, serióznost a soudnost, prostě kořenit s mírou. Říká se, že humorem se člověk odlišuje od zvířete, ale i pes dokáže legračně laškovat a provokovat s bačkorou, když chce, abychom ho honili – hra. Někdy mě napadá, jestli humor není odvozen od anglického who more, čteno hů mór.“ Kdo a co je víc, shovívavá nadsázka, nebo ostrá kritika?!

A jsme u toho, dotkli jsme se fenoménu hry, z níž humor nejen často vyvěrá, ale kterou sám povzbuzuje. Hra i humor mohou uvolňovat, ozvláštňovat všednost. „Humor je pro mě především uvolnění z chytře držných okovů našeho ega a cesta ke sblížení s druhými,“ říká (Helena, 54, učitelka) a dál pokračuje: „Stane se, že někdy jde i o tzv. vrcholový zážitek – emoční bouře v mozku – vzpomínám na jednu slovní hru s kamarádem básníkem, kdy se nám podařilo vymýšlet takové novotvary slov na kostkou vržená písmena, že jsme se ve sdíleném smíchu se slzami uvolnění prostě nemohli zastavit. To je ale vzácné – i kratší vpád humoru s naladěnými blízkými lidmi je obcerstvující a léčivý. Roznětkou ale musí být něco promyšleného, inteligentní jazyková hra – ne humor kanálu.“

Humor se zdá být také formou žití, i když naši respondenti mluvili ve svých odpovědích spíše o kratším čase, tedy o přežití. (Olga, 41, duchovní evangelické církve) mluví o možnosti „přežít“ svízelné situace. Pro (Filipa, 40, grafik) je humor „Ukrutně efektivní hygienické opatření. Nebo taky (sebe)obrana, chcete-li. (Očistná a obranná funkce).“ Že je někdy člověk ve hře sám, o tom svědčí výpověď (Evy, 40, teoložka): „Humor je pro mne každodenní koření všedního dne. Což ovšem také znamená, že se pochechtávám v naprosto nevhodných situacích, což pro některé zúčastněné až tak vtipné není.“ Ale stejně je i podle další dotazované, (Veronika, psychologka), humor „nejlepší obrana, ochrana, jak se vyrovnat s obtížnými věcmi. Je to jistá schopnost. Stránka člověka, která svědčí o jeho zralosti a vyrovnanosti. Ten pravý humor, ne ironie. Je to lehkost.“ A ještě jedno upozornění, o kterém mluví (Mirka, 49, učitelka výtvarné a tělesné výchovy): „Já vlastně humor ani moc neznám. U nás doma ho moc nebylo. Až nedávno jsem si uvědomila, jak je důležitý. Je to jako něco, co člověka drží nad hladinou. Jako když jen s ním může plavat. U nás dělá humor Petr. Je pro mě moc důležitý.“ Že by to „nad hladinou“ nějak souviselo se smutkem, který plavat neumí, zato humor je něco jako novofundlandčan?

Podle (Filipa, 33, duchovní) „je humor dobrou taktikou v rámci zápasu proti modlářství, protože relativizuje vše, čemu absolutní platnost nepřísluší. A také dodává životu jiskru. Na druhou stranu však nemusí být zlým – očerňujícím, degradujícím apod. cynismem – v Žalmu 1 je psáno: ‚Blaze muži, který (...) neseďává s posměvači.‘ V tomto případě jde asi o nějaké uštěpačné posměvače.“ Jedna z odpovědí byla dost poetická, proto ji tu ocituji celou: „Humor? Rouška na umrlcově tváři. Křídla, která nesou, nevíš kam. Soukromá paleontologie. Záchvěv dechu. Potažení světa měkkým rounem. Sedlo pro nezkratné koně. Přesmyčka v živoření. Blažený vír. Kouř bez ohýnku. Pražené rachejtle servírované v nočním baru pochybné pověsti ve tři ráno. Něco, všechno, nebo jedno z toho je to, co je pro mě humor. Někdy neúměrně můj, někdy bezpečně cizí, někdy kvapně přisvojený. A co pro mě humor znamená? Možnost se smát. Což je prokazatelně zdravý tělesný cvik. Anebo aspoň smích vyvolat. Někdy je to způsob, jak vůbec existovat. Smrtelná vážnost.“ (Tereza, 47, filozofka a peerka).

Učíme se sympatií. Jsme jako skokani do výšky. Někdy je laťka příliš vysoko a tedy nad naše chápání. K něčemu dospíváme pomalu a jsou věci, které jen tak nerozklíčujeme. Ale i to můžeme přijmout s humorem. Humor je výborný kuchař. Koho si oblíbí, toho nekrmí masem ani zeleninou, ale vtipnou kaší. Kdo ji někdy ochutnal, nespokojí se už s těšínskými jablíčky ze stromů sebelítosti, ale bude hledat cestu ke „šťěstí“ (které každý vidíme v něčem jiném a jehož přímký se nakonec protnou stejně v jednom bodu), a to skrze odvalu, pro niž je humor vhodnou zbraní. Zranění způsobená humorem nejsou ale ani sečná, ani bodná..., jsou to, jak to říct, přesně umístěné akupunkturní jehly. Platí tedy, že humor má ozdravnou funkci.

Označení humoru přívlastkem sofistický ukazuje na jeho další kvalitu – moudrost. Moudrost bláznů, mezi které patří například takoví králové jako Ječmínek nebo Ježíš! Moudrost taky až za hrob!

Humor je jako nalezení dávno ztracené věci, je to radost. Humor nepatří mezi vědy. Je to umění.

A jak napsala (Alena, 48, knihovnice): „... maminka říká, že se smíchem prodlužuje život. Tak uvidíme.“ Pojďme si to říci s ní.

.....

The Pope rang me last night and asked if I wanted to become
a Cardinal as they have a spot open here in Australia.
I said what's the pay like?
he said 'free food, free house, free car, a phone and a PC.
I asked "do I get to pick my own frocks?"
he hungup...

Včera večer mi volal papež a ptal se, jestli se nechci stát kardinálem,
prý mají v Austrálii volné místo.
Zeptal jsem se – kolik platí?
Řekl „jídlo, byt, auto, telefon a počítač zdarma.“
Zeptal jsem se „A budu si moct vybrat vlastní hadry?“
Zavěsil.

.....

Toto mi bylo podáváno jako vtip jistého australského malíře Glenna Bradyho, publikován
svého času na facebooku. Mnohokrát jsem se nad tím vtipem surově nepobavila, zatímco
ostatní se mu smáli. Přemýšlím nad tím, proč.

Kateřina Málková, z cyklu „redakce přemýšlí“

Kontext

Úvodní ilustrace

Marisol Aranguiz – Moths

Jmenuji se Marisol, je mi 38 a jsem ilustrátorka ze Santiaga de Chile. Kromě toho také pracuji jako technická kreslířka v oblasti architektury. Vlastní ilustrace teď dělám dva roky (po desetileté pauze) a je to pro mě mimo jiné způsob, jak se vyrovnat s náročnými životními událostmi. Umění mi bylo vždycky k dispozici, pomáhá mi překonávat bolest a je to to nejcennější, co mám – a můžu se o ně dělit s ostatními, aniž bych tím o ně přicházela.

Obsah

šéfredaktor: Jan Jiří Novák

editoři: Jan Škrob, Tomáš Vaněk

redakce: Tereza Lehečka,

Kateřina Málková, Tereza Saxlová,

Pavel Oulík, Miroslava Fůrová

korektura: Martina Vavřínková

grafická úprava: Alžběta Širůčková

Zámezí #4

časopis Literární dílny při Škole zotavení

KONTEXT _____ 3

Krutý pohled bezejmenného boha

Tvorba Armanda Liccarda

RAJÓN _____ 10

Humor a feminismus

Rozhovor Terezy Lehečky s Janou Pakočkou

LITERATURA _____ 14

Jan Popela

David Ašenbryl

Ivona Pekárková

Jiří Oulík

Tereza Saxlová

HOAXY _____ 24

Na co nebalit Elinu Garančovou?

Z DOMOVA , ZE SVĚTA

POSTPRAVDY _____ 26

Jak poznat hoax?

Pohřební služba Klaun

PRŮZORY _____ 28

Tereza Saxlová - Doba předpsychiatrická a bláznova zrcadla

Tereza Lehečka - Úsměvy smutných mužů

SVĚDECTVÍ _____ 32

Káťa Málková - Příběh šílenství na pozadí vtipů o zvířatech

Mirka Fůrová - Něco, co nefunguje bez porozumění

Zámezí #4

časopis Literární dílny při Škole zotavení

MAGAZÍN ZÁMEZÍ

by nevznikl bez podpory

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Praha – pól růstu ČR

CENTRUM PRO ROZVOJ PÉČE O DUŠEVNÍ ZDRAVÍ
CENTRE FOR MENTAL HEALTH CARE DEVELOPMENT